

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

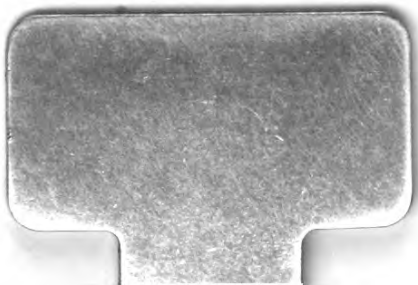
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

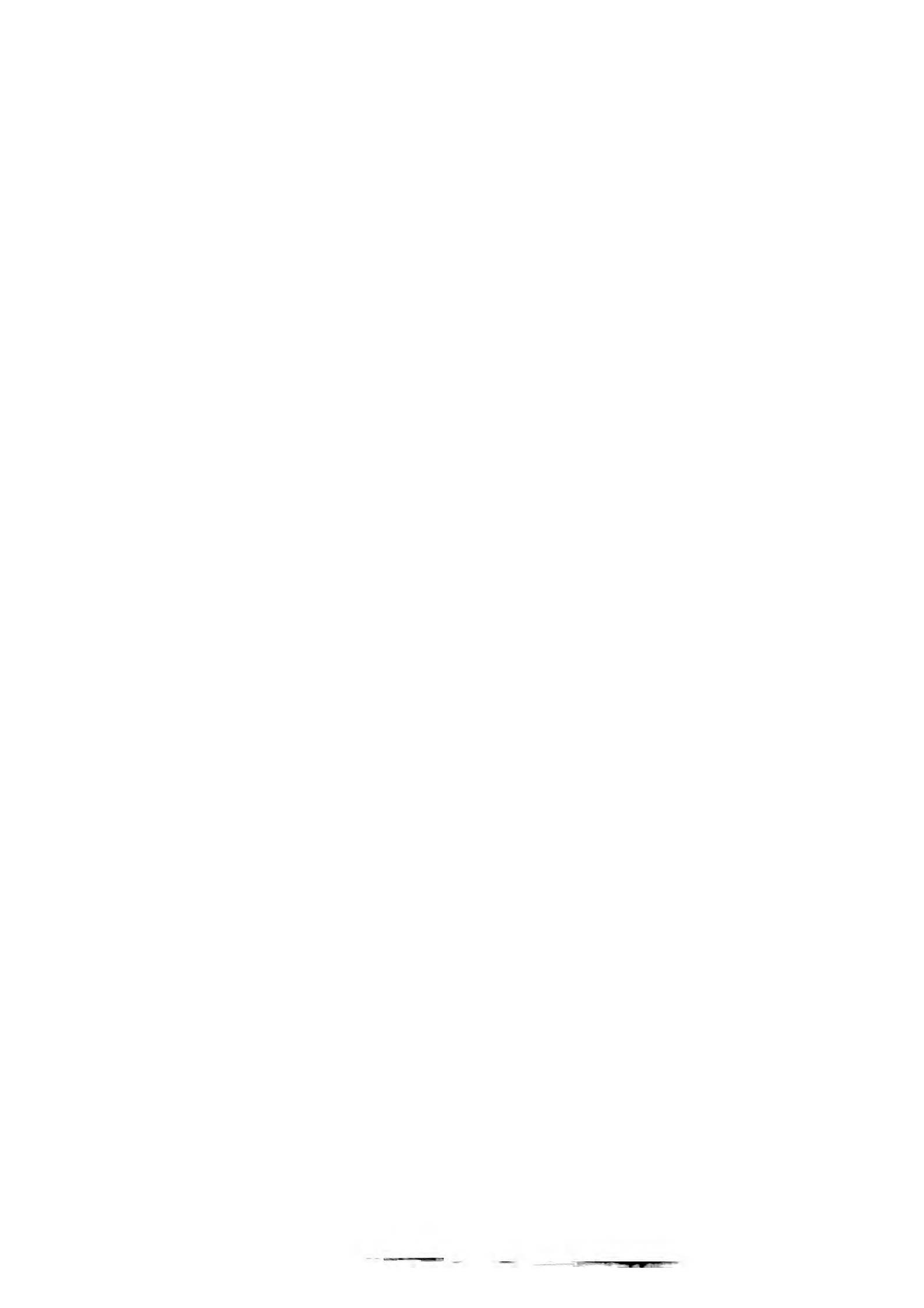

KER

EE 16.10

EE 16 10

Om Authentien af Snorres Edda, og Beviset derfra kan hentes for Asalærens Ægthed.

Af

Professor P. E. MÜLLER.

Resenii Edda var længe den eneste Kilde, hvoraf de fleste Mythologer, saavel i Norden som Udlandet, hentede deres Kundskab om den skandinaviske Hedenolds Guder. I det syttende Aarhundrede var man ei saa nøieregende i den historiske Kritik. Enhver Oldtidens Ynder modtog Resens Gave med Taknemmelighed, anvendte den fundne Skat efter Behag, og naar en Torfæus undtages, pleiede de andre Samtidige ikke at drage i Tvivl, at

Skand. Litt. Selsk. Skrift. 1812.

A

jo Snorre i det trettende Aarhundrede havde skrevet alt, hvad Resen paa Tittelbladet af sin Bog lod ham have skrevet.

Imidlertid vare dog Manglerne ved Resens Udgave alt for paafaldende, til at de længe kunde undgaae Kritikernes Opmærksomhed. Arne Magnæus nægtede i Begyndelsen af det attende Aarhundrede at Snorre havde havt Deel i Edda. Finus Johannæus, Schiønning og endnu mere Erichsen tvivlede om han havde skrevet den heel, Suhm mente at kun Arbeidets Bygning var fra Snorres Haand, men har ikke selv vidtløftigere udført denne Mening. Flerheden af de Stykker, hvoraf den saa kaldte Snorres Edda bestaaer, og den resenske Udgaves Skiødesløshed og Ufuldstændighed erkjendtes da vist nok af de danske Lærde, som ved Haandskrifternes Brug kunde overtyde sig om Eddas sande Beskaffenhed. Men just ved denne Adgang til den egentlige Kilde blev det dem mindre magtpaaliggende at böde paa Udgavens Mangler. De besadde desuden, saavel som deres svenske Brödre, saa mange andre Mindesmærker om Forfædrenes Idrætter, hvor paa de kunde bygge, og hvis Bearbejdelse

giennem flere Menneskealdre kunde sysselsætte de ivrigste Oldforskeres hele Tid.

Hos Udlænderne derimod syntes den hele nordiske Mythologi at beroe paa den udgivne Eddas Anseelse; den maatte staae og falde tilligemed denne. For en Kritiker med Schlözers skarpe Öie blev det nu let at vise Upaalideligheden af Snorres almindeligen antagne Forfatterskab; og for en Mand af hans raske Aand blev det vanskeligt, ei at drive Tvivlene til det Yderste. Forkierligheden for Nestor havde desuden ledet ham til Uretfærdighed imod Snorre. Islændernes Beretninger maatte ei gaae længere tilbage, end de af ham selv bearbejdede russiske Annaler *), og den engang yttrede Ringeagt for Sagaernes Troværdighed, maaskee foranlediget ved nærmest at kiende dem fra Biörners nordiske Kiempe-dater skulde siden med Vedholdenhed forfægtes. Kun saaledes synes det forklarligt, hvorledes Partiskhed kunde forlede en Mand med Schlözers historiske Sands, til at lukke Öinene

*) See Sigurd Sigurdsens (Schönninghs) Anmærkninger i et Brev til sin Ven over den 3te Deel af: allg. Welthistorie. Soröe 1773 S: 31.

for Snorres Værd, til at paabyrde Torfæus sin egen Ringeagt for alle Islændere, der skreve Sagaer og ei Annaler; og til endnu 1801 at paastaae (i neuer teutscher Merkur Nov. S. 184) at islandske Sagaer ere Piecer, som Fortællingerne om den skionne Melusine og Fortunatus's Önskehat, som vore Piger læse ved Spinderokken, men ingen Lærd citerer. Det er her saa meget mindre Stedet at giendrive denne Yttring, der allerede af Andre er bleven paaanket, da man blot behöver at henvise Læseren til de Sagaer, den arnæmagnæanske Kommission har udgivet, for at overtyde sig om det Modsatte.

Dömte Schlözer saa haardt om Sagaerne, maatte hau endnu mere miskiende Eddaernes Ægthed. Ligesom de, der fandt Sporene af Macphersons ordnende Haand i Ossians Digte, negtede alle galiske Oldsanges Existens; saaledes paastod ogsaa Schlözer, at alt hvad der sagdes om en dobbelt Edda, og om Voluspa og Havamal som Brudstykker af den ældre, vare rene Fabler *). Udgivelsen af den förste Deel af Sæmunds Edda syntes at maatte være den

*) Isländische Litteraturgeschichte.

bedste Giendrivelse af denne Paastand. Man havde her den Række af Sange, hvoraf kun enkelte Vers vare citerede i den för udgivne Edda. Disse Skaldestykker betragtedes nu som Asalærens Grundvold, og i det man af disse godtgiorde Paalideligheden af det mythologiske System i den snorriske Edda; erkiendte man tillige dennes Afhængighed af hin, og indrömmede den kun en underordnet Plads. i Beviset for den nordiske Mythologies Ægthed.

Imidlertid var denne Grundvold endnu ikke sikkert for at kunne rystes. Den arnæmagnæanske Kommissions Bestræbelser havde især været henvendte paa Ordkritik og Fortolkning; Sangenes Ægthed var ikke omstændeligen bleven beviist. Let kunde skiönnes, at de vare af forskiellig Alder, og nogle vist yngre end Kristendommens Indförelse. Derved kunde Mistanke mod det Hele blive vakt. Det Oldtidens Præg, Sangenes Form allerede indeholdt, Forskielligheden nemlig i Sprog og Versemaade fra andre islandske Sange, hvorved flere af dem röbede deres höie Ælde, havde saare faa, især uden for Norden, islandsk Sprogkundskab nok til tydeligen at erkiende. Den eiendommelige Aand, der ud-

talte sig giennem Nordens Skalde, hørte der en Herders aabne Sands til at fatte, medens de uvante Toner maatte blive skurrende i manges Öre.

1797 fremtraadte Adelong med tvende Afhandlinger i Bekkers Erhølunged (2 B. 4 B.), hvori han forsögte at tilintetgiöre Paalideligheden af alt, hvad man hindinsil havde troet at vide om den nordiske Hedenold. Efter at have skildret Island som en Udörk, de gamle Nordboer som det raæste europæiske Folk næst Finner og Slaver; beraaber han sig paa at Haandskrifternes Ælde ei naær höiere end det 13 Aarhundrede, og vil godtgiöre al mundtlig Traditions Upaalidelighed, af at man i vor Tid snart glemmer, hvad der er optegnet, og mangen en, endog efter at have slaget Knude paa sit Törklæde, ikke veed, hvorum denne skulde erindre. Sagaerne fortælle kun Smaating om Magnaternes Feider med den meest trettende Vidtlöftighed, og forbigaae de vigtigste Begivenheder, som Cimbrernes Udvandring og Brittaniens Erobring; de ere og fyldte med Fabler om Spögelser og Hexer. Den eddiske Mythologi kan ei være ægte, da dens Lighed med kristelige Traditioner er alt for

umiskiendelig; endog den græske Mythologi er bleven plyndret, for at danne en Loke af Lykaon. Menneskeoffer omtales ei i hele Edda; allerede Sproget röber Skriftets Nyhed. Det hele er opdigtet af örkeslöse Mennesker i lange Vinteraftener. S. 86 — 124.

Undersögelsen fortsættes i fjerde Bind af Erholungen, hvori følger en Nedværdigelse af Historieskriverne, Are Frode, Theodorik Munck, Saxo Grammatikus og af Snorre Sturleson, som menes selv at have digtet de Skaldesange, hvorpaa han beraabte sig i sin Historie. Tilsidst meddeles en Udsigt over Indholdet af Sangene i Sæmunds Edda, hvor det Urimelige i disse bliver udhævet. S. 141 — 184.

Det er forunderligt, hvorledes en, i historisk Forskning saa bevandret Forfatter, har kunnet indbilde sig, ved et Par Smaaafhandlinger, der ikke forudsætte større Bekiendtskab til den oldnordiske Litteratur, end den, der kan hentes ved Læsningen af hvad, der staaer foran i Udgaven af Sæmunds Edda, og ved et overfladigst Bekiendtskab med de enförte Historieskriverne tilligemed Eyrbyggiasaga, har kunnet indbilde sig at ville kaldkaste saa mange Lærdes vidtlöftige, Granskninger. Forun-

dringen stiger, naar man overtøder sig om Forfatterens egen Ukyndighed i det, hvorom han dømmer i saa afgjørende en Tone. Professor Nyerup har allerede i den Afhandling, han oplæste mod Adelung i dette Selskab (Skandin. Museum 1802, 3 H. S. 49) viist, hvorledes han af Mangel paa islandsk Sprogkundskab har misforstaaet Snorre Sturlesons Yttringer, og bygget sine Indvendinger mod Theodoriks Troværdighed paa en øiensynlig Skrivfeil. Professor Rühls har i sine Unterhaltungen für Freunde altdeutscher und altnordischer Litteratur 1803 3 St. meddelt et Udtog af den nyropske Afhandling, og tillige paaviist end flere Misforstaaelser samt Partiskheden i det Hele; han godtgiør desuden, ligesom Nyerup, Muligheden og Rimeligheden af Traditionens Paalidelighed i en vis Kulturperiode. Senere har Professor Verlauff i sin Magisterdisputats med sin sædvanlige Grundighed ogsaa hævdet Are Frodes historiske Værd. Adelungs ringe Bekjendtskab med den islandske Litteratur vorder end tydeligere end den anden Deel af hans Mithridates, hvis Synder i denne Henseende Hr. Rask i Kieler Litt. Zeit. 1809 Num. 4 f. kraftigen har paaanket.

Til hvad allerede er bleven indvendt mod hine tvende Afhandlinger, kunde endnu meget føies. Man kunde af Hedenoldens Sprog og Love, Agerdyrkning, Handel og Skibsbyggeri bevise, at Nordens Beboere ingenlunde nærmest for Kristendommens Indførelse vare de raaeste Barbarer. At Sagaerne intet mælde om Cimbrernes Udvandring eller Brittanniens Erobring, kunde snarere tiene til et Bevis paa deres Ægthed. Opdigtede Sagaer vilde snarere have behandlet de største Æmner. Nu viser deres Indhold, hvorledes de ere oprundne af Genealogier, Börnenes Lyst til at minde Fædrenes Idrætter, og den politiske Interesse, som det frie Borgersamfunds Beskaffenhed i Island maatte vække for Kundskab om Hovdingernes Bedrifter. Det fabelagtige er en naturlig Følge af Synspunkten, fra hvilken hine Mennesker maatte betragte Begivenhederne; men forekommer enten aldeles ikke, eller sparsomt i de vigtigste Sagaer, hvoraf de senest udgivne maatte være Adelong ubekjendte. Fremstillingen af Eddas Lære er, som ogsaa Kand. Grnndtvig i Fortællingen til sin nordiske Mythologi har bemærket, aldeles fordreiet og ikke hentet fra Voluspa,

men fra den upaalidelige Dalin. Voluspa er overalt ikke i og for sig selv betragtet nogen aldeles sikker Kilde. Hvis Lighed i enkelte Stykker med jødiske og kristelige Traditioner, skulde være nok til at godtgjøre en Mythologies Uægthed, blev Staven brudt over de fleste ukristelige Folkeslægters religiøse Sagn. Indholdet af Hesiods Theogoni og de homeriske Hymner kunde fremstilles ligesaa urimeligt, som det, der af de eddiske Sange er bleven meddelt. Forfatterens Mening, at Snorre skulde have digtet de Skaldestykker, hvorpaa han saa hyppigen beraaber sig, opvækker Tvivl, om han ogsaa har læst Heimskringla. Vare end alle homeriske Sange tabte, vilde ingen letteligen falde paa, at Herodot havde digtet de faae homeriske Vers, hvorpaa han beraaber sig i sin Historie; og endnu langt mindre er det tænkeligt, at Snorre, der helt igiennem belægger sine Fortællinger med Qvad af Skalde, hvoraf de fleste levede i de trende Aarhundrede, der vare ham nærmest; skulde have villet først selv opdigte disse Vidnesbyrd, og siden kunnet paabyrde dem sine Samtidige, som Stykker af bekiendte Digteres Sange. Det er desuden aldeles falskt, naar ligefrem

paastaaes, at ingen ellers kiender noget til de mange Digtere Snorre anfører.

Allerede af Suhms Fortale til den fjerde Deel af hans kritiske Historie kunde Forfatteren have lært, at næsten i alle Sagaer forekomme Vers af Skaldene fra det 10de til det 13de Aarhundrede. Adskillige Vers af de af Snorre anførte Digtere læses baade i den islandske og svenske Udgave af Oluf Tryggyesons Levnet og i Orkneyingasaga. Mange flere forekomme i de Sagaer Adelung ikke har kiendt, i Knytlingasaga, der vel er trykt men hvoraf Exemplarerne fordærvedes, i den seneste udgivne Egillssaga, og i de mange utrykte, f. E. Kormakssaga, Saga af Halfred Vandrædaskald, Fostbrödresaga, Olaf den Helliges-Saga o. s. v.

Hvad Enheden i Sproget angaaer, er det noksom bekiendt, at Sprogens Beskaffenhed i ældre Dage, hvor Ideernes Omtusking og Folkenes Samfærsel var saa meget mindre, ikkun saare langsomt kunde forandres, især hos et Folk, der, som Islænderne, hos hvem Hovedskaldenes Vers tiente de Senere til Mönster, havde deres egen klassiske Litteratur. Meningen om den fuldkomne

Lighed mellem alle islandske Vers be-
roer desuden paa Ukyndighed i Sproget.
Ligesom Enropæerne let komme til at over-
see Nationaltrækkenes Forskiellighed hos Men-
neskene af andre Racer, og ansee dem alle
for at høre til eet Folk; bringes den, der
möisommeligen maae stave sig frem gien-
nem de islandske Vers, til at ansee Udtryk-
ket for at være ligedan i dem alle. Der er
imidlertid ikke større Forskiel mellem Spro-
get hos Homer og Gregorius Naziansenus,
end mellem Syngesproget eller Fornyrdalag
i Hedenoldens Digte og Drotqvadet fra det
ellefte Aarhundrede *). Endnu kan enhver
islandsk Bonde læse Heimskringla uden An-
stöd, og at Sproget ikke lidt efter lidt i Af-
skrifterne er bleven moderniseret, viser dels
Membranernes Beskaffenhed, dels det i Find
Johansens islandske Kirkehistorie aftrykte ori-
ginale Dokument fra Snorres Bryllupstid,
hvis Stil og Bogstaveremaade vel er noget
forskjellig fra de senere Skrifter, men dog
kan forstaaes af enhver Indfödt **).

*) Jvf. J. Olåfsens Prisskrift om Nordens gamle
Digtekonst i Kap. §. 34 — 36.

***) Hist. eccles. vol. 1 S. 206.

I en senere Afhandling i Bekkers Erholungen 1803 3 B. har Adelung taget til Gienmæle mod Nyerup og Rühs. Han forbigaaer de Steder, hvor disse have viist ham aabenbare Mistydninger, men besværer sig over adskillige haardere Udtryk, man havde tilladt sig mod ham, og synes at glemme sin egen Inhumanitet mod alle Nordens Historikere, ikke blot de ældre men og de nyere, ifølge hvilken han endog erklærer S. 218 at Norden staaer, hvad Historieskrivning angaaer, 200 Aar tilbage for hans Landsmænd, fordi de nemlig ikke med ham selv ringeagte den islandske Litteratur. Han opholder sig iøvrigt i dette Stykke kun ved Sagaernes Upaalidelighed, som han mener allerede at følge deraf, at under Benavnelsen Saga indbefattes baade sande og opdigtede Fortællinger. Man kunde paa samme Maade nægte al tydsk Histories Troværdighed, fordi Geschichte ogsaa er Titel paa mange tydske Romaner. Sagaerne skulle desuden miste al Tiltro, fordi de i sammenhængende Fortælling gaae ud fra Fabel, og nu ikke selv bestemme hvor den sande Historie tager sin Begyndelse. Denne Bemærkning, af hvis almindelige Anvendelse

i övrigt ogsaa vilde følge at Herodot og Livius udslettedes af Historieskrivernes Tal, kan have noget Skin med Hensyn til Eyrbyggiasaga, som Forfatteren især synes at have læst uagtet sammes Troværdighed i det Hele vil lade sig bevise. Den gielder ikke om Snorre, der oftest selv angiver sine Kilder, ikke om Knytlingasaga samt de fleste Sagaer, den arnæmagnæanske Kommission har udgivet, og som indeholde en vis Periode eller enkelt Mands Tildragelser. Forfatteren forlanger dernæst, at Sagaerne skulde adskilles efter deres Vigtighed, kritisk vurderes, og Tiden paa hvilken de ere skrevne bestemmes. Han har da ikke taget Hensyn til, at mange Sags Tidsalder er bleven bestemt, at hverken Suhm eller Schiønning bruge disse Mindesmærker i Flæng, og at de af den arnæmagnæanske Kommission og af Suhm udgivne Haandskrifters Troværdighed er bleven drøftet; at endelig Suhm har i Fortalen til fjerde Deel af sin kritiske Historie gjort opmærksom paa, hvilke Sagaer der vare de paalideligste. Naar endelig Adelung tilstaaer, at han selv ikke har læst, og ikke agter at læse alle de trykte Sagaer, hvilke dog endnu kun

udgiøre den mindste Deel af det Hele; maae man finde hans Paastand (S. 216) heel besynderlig: at alle Sagaerne aande samme Raahed og Blodtørst som Regnar Lodbroks Dödssang.

Det kunde imidlertid undskyldes, naar en Veteran af Adélungs store Fortienester, mod Enden af sin Bane, foranledigedes til at skrive om et Fag, han ikke [var voxen, i hvilket han end ikke var i Stand til, formiedelst Savnet af de utrykte Hielpemidler, at erhverve sig den grundigste Kundskab; og nu talte med den Autoritet, som han i andre Fag kunde have erhvervet sig. Men mindre undskyldeligt er det, [naar en Hr. Delius i Vernigerode istemmer i allg. Litt. Anzeiger 1801 No. 124 f. en endnu mere afgjørende Tone, [bygger paa Adélungs Yttringer som Orakelsprog, og haaner Professor Rühs, fordi denne i sit Versuch einer Geschichte der Scandinavier ikke følger hans Principer, eller naar han i Afhandlingen om de skandinaviske Folkeslags religiöse Begreber i Nachträge til Sulzers Theori der schönen Künste 7 B. 1 St., efter at have sammenstilt fremmede Forfatteres Efterretninger

om Nordens Guder, og viist det utilfredsstillende i disse; efter at have paastaet at Saxo har digtet en heel ny Gudelære, hentet fra Grækere og Romere, og anseet den hele Islandske Litteratur for ikke at være til; endeligen erklærer, at det lidet som saaledes blev tilbage, var Resultatet af alt, hvad der kunde vides, og hvormed enhver herefter havde at lade sig nöie.

Endog Professor Rühls, der har forfegtet Sagaernes Vigtighed, miskiender de islandske Sanges Betydning og Originalitet. Han mener i sine Unterhaltungen S. 107 at Norden imodtog sin kunstige Digtekunst tillemed Kristendommen fra Engelland.

Men denne Mening kunde allerede gien- drives ved at bemærke, at man alt fra Kristendommens første Udbredelsestid i Norden har Digte tilbage, fulde af mythiske Allusioner. Nu er det dog nok historiskt vist, at Middelalderens Kristendom og Munkevæsen just ikke var Digtekunsten gunstig, at Missionairerne havde andre Sysler end at danne Skalde. Hvor synderligt nu, at Munkene, i det de vare beskieftigede med at fortælle om den hvide Krist og hans Helgene,

tillige skulde have sammensat et helt System om Aserne til Digterens Behov? Hvorledes kunde de kristeligste Konger Hagen Adelsteen og især begge Oluferne have taalt i Hofskaldenes Sange ideligen at høre Odins og mange Asers Navne, hvis ikke Forfædrenes Vedtægt havde hævdet dette Digternes Enemærke? Hvorledes kunde Samtiden have fundet almindeligt Velbehag i de med mythologiske Billeder opfyldte Qvad, hvis man ei havde forstaaet dem? Hvorledes kunde man have forstaaet dem, hvis de ei grundede sig paa ældgamle Folkemeninger? Hertil kommer endnu den Omstændighed, at de angelsaxiske Digte have, som Olafsen bemærker *), ikke saa megen Lighed med Skaldesproget fra Kristendommens Indførelsestid, som med Fornyrdalag eller det endnu ældre Syngesprog. Aarsagen til denne Lighed maae derfor uden Tvivl søges højere oppe i Tiden.

Overenstemmende med denne sin Mening har imidlertid Professor Rühls i den første Deel af sit i øvrigt saa fortrinlige Værk over den

*) Om Nordens gamle Digtetekunst Kap. 6 §. 36.

svenske Historie, slet ikke villet betragte Eddaerne som nogen Kilde, hvoraf der kunde öses Kundskab om den nordiske Hedenolds Religionsbegreber. Men naar han alligevel indrømmer Snorre Andeel i Eddas Sammensætning, har han af Mangel paa andet Kundskab om Snorres Edda, end den der kunde öses af Resens og Gioransons Udgaver, ikke betænkt: at hvo som først antager Snorre at have forfattet blot en Deel af Edda, tillige maae erkiende samme for en vigtig Kilde til Nordens Mythologi. Han har desuden S. 38 aldeles misforstaaet en Yttring i Forerindringen til Oluf Hvitaskalds orthografiske Traktat, som i det Følgende i sin Sammenhæng skal blive meddelt, og hvoraf han siden vil bevise, at Eddas Forfattere selv ikke have villet udgive de mythiske Fortællinger for Hedenoldens Meninger, men for idel Digt.

Vel vedblev Professor Græter ved sin Bragur at giöre sine Landsmænd bekiendte med Nordens Digtninger, vel henvendte Sangen om Niebelungerne Adskilliges Opmærksomhed paa de nordiske Sagn, som dermed stode i Forbindelse. Men Græters smagfulde Arbejder indeholde ingen kritiske Undersögel-

ser, og i Grimms skønne Afhandling i Kreuzers og Daubs Studier om den oldtydske Poesies Forhold til den nordiske gives vel en skarp Kritik over Adelungs Afhandlinger, der siges at være det sletteste, han har skrevet, og adskillige vigtige Bemærkninger meddeles om den nordiske Poesies Originalitet, hentede fra Sammes almindelige Anskuelse; men en strengt dokumenteret Udvikling af Sammes Ægthed laae ikke i Forfatterens Plan. En saadan kunde desuden neppe af Mangel paa de fornødne Hielpemidler udføres af nogen, der ei kan benytte de mange hos os endnu henliggende Oldtidens Skatte.

Uagtet nu de hidtil giorte Indvendinger i sig selv kun ere løse Hypotheser, ville de dog stedse beholde et Slags Skin, saa længe Asalærens faste Grundvold ei er blottet, og Taa-gen ikke adspredt, som endnu hviler over dens enkelte Dele. Det bliver da ikke overflødigt at bevise Eddaernes Ægthed, at ei Uindviede skulle mene, at Hedenoldens Helligdom var henveiret ved Kritikens Pust, og fremmede Lærde ved nogle Ordföreres Magtsprog forledes, til at oversee de mange Bidrag baade til

Kulturens og Religionernes Historie, som af den skandinaviske Oldlitteratur kunde hentes.

Men for at kunne udføre dette, maae Undersøgelsens egentlige Gienstand nøie bestemmes. Man har feget mod ældre Oldforskeres Misgreb, mod deres forvovne Hypoteser, og meent at Striden var endt, naar disses Ugrund var lagt for Dagen! Man har i Angrebene paa den oldskandinaviske Litteratur sammenblandet ganske forskiellige Spørgsmaal. Et er det, om Nordens Myther ere historiske, og hvorvidt man af dem kan hente Kundskab om Skandinaviens Tilstand i de første Aarhundrede af vor Tidsregning; et andet om disse virkeligen ere Fremstillinger, af hvad man i Hedenolden troede om Guderne, og af Maaden, paa hvilken dette af Digtere uden Kristendommens Indvirkning blev bearbejdet. Kun det sidste Spørgsmaals Afgiörelse vedkommer Undersøgelsen om Asalærens Ægthed. Herved tages da slet ikke Hensyn til, om enkelte Digte ere enten fra det fjerde eller fra det ottende Aarhundrede, nok hvis de ere ældre end Kristendommens Indførelse, hvis de ere Frembringelser af Nordens egen Aand.

Beviset for Asalerens Ægthed kunde föres paa flere Maader. Man kunde af Sagaerne af rent historiskt Indhold Gunlang Ormstungas, Viga Glums, Nialls, Egills, Landnamabog, Kristnisaga, Oluf Trygvesons og Oluf den Helliges Sagaer kritiskt bearbejdede og flere uddgivne, udkaste en Skildring af Tilstanden i Norden nærmest før og efter Kristendommens Indførelse, og dertil knytte det mindre Sikke, som ligger til Grund i Hrolf Krakes Sage, i Frithiof den Fræknes, Alfs og andre lignende.

Man kunde sammenstille Fragmenterne af bekiendte og navngivne Skalde, og efter at have overtydet sig om den forskellige Aand, der hersker i disse, og hvorledes det ældste Syngesprog skilner sig fra de senere Qvad, af indvortes Grunde godtgjøre de eddiske Sanges Ægthed.

Man kunde og, foruden et Hjelpebevis fra fremmede Skribenteres Vidnesbyrd om Norden, og det der kunde hentes fra en kritisk Undersøgelse om Saxos Kilder; allene af Snorres Edda føre Beviset, og dette udgjör den egentlige Gienstand for nærværende Afhandling.

Dette Selskabs lærde Medlem, Hr. Pro-

fessor Nyerup, har i en dette Selskab forelæst Afhandling *) allerede med sin sædvanlige bibliografiske Nöiagtighed beskrevet de trende Hovedcodices af denne Edda, den kongelige, vormianske og upsalske, og angivet i Almindelighed Delene, hvoraf de bestaae. Vi ville derfor ikke her særskilt beskrive disse Haandskrifters Beskaffenhed; men ikkun foreløbigen bemærke, at deres Indhold kan henføres til trende Hoveddele: 1) tvende Mythesamlinger bekjendte under Navn af Gylfeginning og Bragarædr, som findes, skjønt unöiagtigen aftrykte, i alle Udgaver af Snorres Edda, og hvoraf Professor Nyerup har udgivet en berigtiget dansk Oversættelse; 2) de saakaldte Kenningar (af det islandske Ord kenna: betegne, omskrive) en Samling af poetiske Benævnelser og Omskrivninger, der findes vidtløftigst i den kongelige Kodex kortere i den vormianske og upsalske. Heraf er kun' et forvansket alfabetisk Udtog bleven trykt i Resens Udgave, hvorved de, som ei havde Adgang til Haandskrifterne bragtes til at tro, at denne Deel blot havde

*) Skandinavisk Litteraturselskabs Skrifter 1807
2det B.

lexikalsk Betydning, uagtet just denne, som i det følgende skal vises, formedelst Mængden af de tilføiede Exempler, indeholder de vigtigste Bidrag til at kiende den gamle Nordens Digterlitteratur; 3) den sidste Deel udgiör en islandsk Prosodie, der i den upsalske og især i den vormianske Kodex er foröget med Afhandlinger om Bogstaver og Troper. Foruden disse Pergamentcodices haves endnu paa Universitetsbibliotheket i Kiöbenhavn tvende andre Membraner, der indeholde betydelige Fragmenter af Samlingens tvende sidste Dele og adskillige yngre Papirscodices. Alle disse Haandskrifter ere med Undtagelse af den upsalske Codex blevne collationerede af Islænderen Johannes Olavius fra Grundvik. Han har efterladt sig en kritisk Bearbejdelse af Eddas Text 432 S. i fol., hvor den vormiansk Codex er bleven lagt til Grund, og i et andet Værk Texten ledsaget med Oversættelse og en vidtlöftig Ordforklaring, fuldendt 1765, der udgiör foruden indices 2275 S. i fol., hvilke Minder om Forfatterens vedholdende Flid og dybe Kundskab i det skandinaviske Oldsprog giemmes paa Universitets Bibliotheket blandt de arnæmagnæanske Samlinger. Denne Mand der

ved sin Erudition og Arbeidsomhed havde for-
 tient mere Understøttelse, end den Profes-
 sor Mølman, som det ærnæmagnæanske
 Instituts Bestyrer tildelte ham, har end
 videre efterladt sig et islandsk Lexicon
 trende Dele i Folio og nogle Tusinde Ark, in-
 deholdende Excerpter og Undersøgelser om Is-
 lands Sprog og Historie, foruden en facula ed-
 dica og nogle andre Arbeider, der ere tabte.

Det er ved Hielp af Olafsens Værk over
 Edda, at nærværende Afhandlings Forfatter er
 bleven i Stand til at danne sig det Begreb om
 denne Samling, hvis Resultater i det Følgende
 skulle udvikles saaledes, at han først stræber
 at erholde et fast Punkt, for siden at bygge
 videre paa den lagte Grundvold. Undersögel-
 sen begynder derfor fra det Stykke i Samlin-
 gens sidste Deel, hvis Alder lettest kan bestem-
 mes, gaaer derpaa tilbage til Kenningar, hvis
 Beskaffenhed og Værd omstændeligere skulde
 udvikles, og afhandler den første Deel tilsidst
 tilligemed de Bemærkninger om Samlingens
 Ægthed og Værd, som af det Anførte ville kun-
 ne uddrages.

Omtrent i Midten af den Vormianske Ed-
 dacodex, som giemmes paa Universitets Biblio-

theket, findes en Afhandling om det islandske Sprogs Bogstaver og Stavelser, af hvis tvende første Kapitler her meddeles en af Hr. Rask, den islandske Grammatiks Forfatter, udarbejdet Oversættelse, der aldeles stemmer overens med den Olafsen har givet paa Latin i hans ovenanførte Værk.

I Kap. "Her har nu været afhandlet, hvorledes man skal omnævne de Gjenstande, som forhen vare anførte i denne Bog. Disse Omnævnelser kan forandres paa mange Maader, efter som de nyere Digtere nu opfinde, og begynde at bestemme Regler, efter forskiellige Böger. Dog skal man ikke derfor lade det ubenyttet, som de gamle Digtere have opfundet, hvilket er ligesom Materien og Grundvolden for al Poesi. Men disse Fortællinger (Myther) tro ingen meer end Skiönsomhed tillader; efter hvad der er fremsat i den første Del af Bogen om Maaden, hvorpaa Vildfarelserne udbredtes. Enhver af de Digtere, som levede för Kristendommen, har indrettet sine Bestemmelser efter den gamle Tro, da man ansaa Odin for Gud, og tillagde alle hans Tienere en vis Guddomskraft, som man har kunnet höre i mange af de ovenanførte Fortællinger.

Men nu vil jeg omtale hvorledes de nyere Digttere, Videnskabsmænd (Historikere) og især de Geistlige ville tillade at man indretter sine Digte, saa at man dog ikke forkaster det som de gamle have anvendt, uden for saavidt de geistlige Böger forbyde det. Thi det er naturligt, at man er mere nøieregnende nu, da Læsning er mere udbredt.

Lærde Geistlige pleie at lade oversætte i det Lands-Sprog, hvor de opholde dem, hvad for Böger de finde, ikke allene om Talekunsten, men endog om de enkelte Bogstavers Lyd, Længde eller Korthed, Haardhed eller Blødhed, og om de Kasus eller Tempora, som tilkiendegives ved ethvert af dem, eller ved dem som sættes foran eller bagefter, hvilket skal vises i de efterfølgende Stykker (Afsnit) overensstemmende med deres vedtagne Bogstaveresystem, som jeg mener have forstaaet Retskrivningeu til Gavns.

Skiönt de have antaget forskiellige Figurer til at betegne Udtalen, synes de dog alle at have bestemt det Rigtige. Enhver har nemlig indrettet Bogstaverne efter sit Sprog, og, skiönt man sammenholder deres Værker, nedbryder den enes System ikke den andens.

Jeg vil (ogsaa) omhandle den første Art Bogstaver, efter 16 Bogstavs Alfabetet i det nordiske Sprog, som Runemester Thorodd og Præsten Are Frode ordnede, og modsatte Latinerne's Alfabet, som Mester Priscian ordnede. Da dette (vort) Sprog har færre Vokaler *), forbinde de des flere Lyd med hvert Vokaltegn, som man nu maa kiende af Udtale eller Aksent, der kan være enten Circumfleks, Akut eller Gravis, saa at de samme Tonehold finde Sted efter begge Alfabetet. Saaledes vil da Digterne giøre deres Vers mere flydende, naar de indrette dem efter det nyere (latinske) Skriftsystem, men ikke anvende ethvert fordreiet Ord, som de gamle Skalde have tilladt sig, endnu meget mindre lægge ny og værre Ord end de allerede opfundne til. Det var vanskeligere for dem, som intet havde for sig, end for dem, der nu har allehaande (ældre) Böger. Endnu kan man vel bruge de Gamles Ord og Omnævnelser, naar man ikke driver dem videre end Snorre tillader. De der ville

*) Skel maaskee forstaaes om Vokaltegn, da det ellers vilde staa i den aabenbareste Modsigelse med Slutn. af 2 Kap. (R)

anvende ny Versearter betænke, især hvorledes man smukkest udtrykker sig, ikke hvorledes man mageligst kan digte. Thi i sin Tid vil man spørge hvem digtede det? ikke hvorlænge han var om det. Og de, der ville digte noget nyt maa have nøieseende, skarpe og langsynede Forstandsöine, til at bedömmе hvad der nu er anviist i disse Fortællinger (Fra-sögnum).

2. Kap. I de fleste Lande pleier man at skrive Boger enten om de Mærkværdigheder, som have tildraget sig indenlands, eller hvad andet der synes erindringsværdigt, skiönt det er foregaaet udensteds. Ethvert Folk pleier og at optegne sine Love i sit eget Sprog. Men da Sprogene ere hverandre saa ulige, skiönt de kunne være Dötre eller Söstre af et og samme Modersprog, saa maa man have forskellige Bogstaver til dem, ikke alle de samme i alle, som (og) Grækerne ikke skrive Græsken med latinske Bogstaver, ei heller Latinerne Latinen med Græske, es heller Hebræerne Hebraisken enten med græske eller latinske Bogstaver, men ethvert Folk skriver sit Sprog med sine Bogstaver. Ved ethvert Tungemaal, man vil skrive med et andet Sprogs Bogstaver, kommer man til at mangle nogle, efterdi den Lyd,

som de övrige (manglende) skulde udtrykke, ikke findes i hint. Dog skrive de Engelske deres Sprog med latinske Bogstaver, (vel at mærke) med alle dem, som have deres rigtige Lyd i Engelsken; men hvor de slaae ikke til, der bruge de andre Bogstaver, saa mange, og saadanne, som behöves; de andre, hvis virkelige Lyd ikke findes i Engelsken bortkastede. Da nu vores og deres Sprog i Grunden er det samme, skiönt et af dem har forandret sig meget eller kanskee noget begge; saa har jeg heri fulgt deres Exsempel, for at det kunde være lettere at skrive og læse, som Brug er her i Landet, baade Love Slægtböger og gudelige Forklaringer, saa og de herlige historiske Efterretninger, som Are Torgilssen har forfattet med saa stor Skiönsomhed og Kyndighed. Jeg har da ogsaa indrettet os Islændere et Alfabet, baade af alle de latinske Bogstaver, som forekom mig at passe bekvemt til vort Sprog, saa at de kunde faa deres rigtige Lyd, og af hvad andre, jeg troede at være fornödne, men de der ikke passe til vort Sprogs Udtale ere bortkastede. Saaledes ere nogle Konsonanter af det latinske Alfabet udstödt, men nogle

(nye) optagne. Af Vokaler ere ingen forkastede, men en heel Deel tilføiede, eftersom vort Sprog har saamange (næsten alle) Vokaler eller Selvlyd.,

Inddelingen i Kapitler skyldes Olåfsen, men er i Sammenhængen aldeles grundet. Det første Kapitel, der fremtræder som Fortale ikke blot til en orthografisk Traktat; men til en Afhandling om Digtekunstens Regler, og knytter denne til det hele Foregaaende, sees at være skrevet paa en Tid, da Digtekunsten dreves af mange Islændere; gamle Skaldes Sange, som troedes at være ældre end Kristendommen, ansaaes for Mönstre, og Snorres Regler for disses Anvendelse bleve erkiendte for at være de bedste. Paa Grund af Membranens Alder, hvori Stykket findes, kan det ei være skrevet senere end den første Halvdeel af femtende Aarhundrede, og formedelst Ytringerne om de forskjellige Böger, der indeholde Regler for de nyere Digtere, om de Geistliges litterariske Bestræbelsér for de forskjellige Landes Litteratur, synes det neppe at kunne være skrevet før henved det fiortende Sækulum. Med det andet Kapitel synes igien en ny Indled-

ning at begynde; thi fra at nævne de indenlandske Digteres Adfærd gaaes tilbage til almindelige Betragtninger, over hvad man i ethvert Land pleier at skrive, og derne Indledning antyder ikke en Afhandling om Digtekunsten, men kun om de islandske Bogstaver. Denne nye Indledning röber en höiere Ælde end den foregaaende. Den er forfattet paa en Tid, da det engelske Sprog kunde ansees for, endskiönt forandret, i Grunden at være ens med det Sprog, den islandske Forfatter kalder sit, og som i det følgende tredie Kapitel kaldes dansk, hvilket, som bekiendt er af Vidalins Afhandling i Ormstunga Saga, var den fælleds Bemærkelse for Skandinaviens ældre Tungemaal. Denne Lighed mellem Sprogene passer bedre til en Tidsalder, der var nærmere ved Normannernes Erobring. Forfatteren har sammensat et Alfabet, som skulde giöre det lettere for hans Landsmænd, at læse og skrive deres Sprog. Det ældre Alfabet var altsaa ikke fuldstændigt, hvilket havde været heelt synderligt, naar, som siges i første Kapitel, flere havde beskieftiget sig med at skrive Regler for Digtekunsten, hvoraf Rimbogstavernes For-

hold maatte udgiøre en vigtig Deel. Der nævnes nu det, hvis Læsning og Skrivning maatte opvække den største Interesse for den følgende Undersøgelse. Log ok ætt-visi eda tydingar helgar 3: Lovene, Ættviserne, hvortil da hørte Erindringerne om Forfædrenes Bedrifter, og de hellige Fortolkninger, nemlig de Legender og Allegorier over den hellige Skrift, hvoraf Prædikanterne gjorde Brug. Dette tilligemed Are Frodes Værk anføres som det almenyttigste af Fædrelandets Litteratur, hvis Omfang altsaa var ringe. At Snorres Heimskringla ikke nævnes, leder til at formode, at Fortalen er affattet paa en Tid, da dette Værk endnu ei havde opnaaet den Anseelse, som Are Frodes, eller at Forfatteren har havt særegne Grunde for ei at nævne det.

En nøiere Tidsbestemmelse kan hentes fra det 18 Kap. (S. 1764 i Olafsens Kommentar) hvor følgende læses: thessa Stafi ok theirra merckingar compileradi minn herra Valdimarr Dana Konungr, med skiotu ordtaki, a thessa lund: Sprengd mannz hög flydi twi boll 3: Disse Bogstaver og deres Betydninger sammenfattede i en kort Ordföining min Herre Valdemar Danakonning paa denne

Maade, (nu følger Sentensen der skulde indeholde alle Bogstaverne) Mandens sprukne Hage dannede tvende Boller. Heraf er klart at Forfatteren har levet samtidig med en Kong Valdemar, der beskieftigede sig med slige Gienstande, og at han havde Grunde til at kalde ham sin Konge.

Da nu just denne Yttring forekommer i den Deel af denne orthografiske Tractat, der findes i Membranen 748 (hos Olafsen betegnet med C) hvis hele Beskaffenhed viser, at den er langt ældre end den vormiske Codex, og maae hensættes til Begyndelsen af 14de Aarhundrede *), kan allerede deraf skiönnes, at Valdemar Atterdag ei kan være ment; man har altsaa at vælge mellem Valdemar den første og den anden, hvilken af disse menes, vil af det Følgende ikke blive tvivlsomt.

Efter denne orthographiske Afhandling følger nemlig i samme Kodex en anden om de rhetoriske Figurer efter Donat, ved en kort Fortale adskilt fra den forrige. Troperne og Figurerne oplyses ved Exempler af Digtere,

*) See Erichsens Note i Sæmunds Levnet foran Udgaven af hans Edda S. XVIII.

hvoraf nogle faae ere ubekiendte, de fleste ere beröimte Navne, et Par ere fra det trettende Aarhundrede, de övrige ældre. Desforuden citeres unavngivne Forfatteres Vers og Strofer af kristelige Digte. I de förste Kapitler ere de fleste Citationer tagne af gamle Skalde, siden forekomme flere navngivne Forfatteres Vers, og i de sidste 10 Kapitler lutter kristelige Digte.

I denne Afhandlings 18de Kap. (hos Olafsen S. 1875) siges en Olaf at have kaldet en vis rhetorisk Figur Finngalknat; en Olaf har altsaa skrevet om Troper, og i det 20 Kap. (S. 1880) citeres og en Olaf at have sagt noget om Euphonien. Da nu just det her Citerte Ord for Ord findes i den foregaaende Afhandling om Bogstaverne, maae vist nok denne være meent. Vi have nu fundet, hvad den Mand hedte, der kaldte Valdemar sin Konge, og kunne allerede af historiske Grunde bestemme, hvo det var.

Mod Enden af Knytlingasaga i det 127de Kap. fortælles nemlig, at hos Valdemar den anden levede Olaf Thordsen, som lærte meget hos ham, og fik af ham mange herlige Efterretninger (Frasagn) Det er desuden af de is-

landske Annaler og Historier, i Særdeleshed af Sturlungasaga noksom bekiendt, at Snorre Sturleson havde en berömt Brodersön ved Navn Oluf Thorsen, der formedelst sit hvide Haar og sin Digtereve blev kaldet Hvitaskald, for at skille ham fra en samtidig Digter, der hed Olaf Svartaskald. Om den Olaf vides blandt andet, at han blev opdraget hos Snorre Sturlesen, opholdt sig mellem Aarene 1236 — 40 ved Valdemar den andens Hof, og forfattede et Digt til hans Ære; vendte siden tilbage til Island, hvor han var Laugmand 1248 og 1252, og döde 1259 *). Hos denne Olaf bliver den Synderlighed let forklarlig, hvorledes han, skiönt levende i Island, kunde kalde Dannerkongen Valdemar sin Herre, eller kunde af ham have lært et grammatikalsk Kunststykke.

Hertil kommer endnu det udtrykkelige Vidnesbyrd af det anförte Membran i den ar-næmagnæanske Samling (No. 748). Deri findes et Fragment, som indeholder, foruden en Deel af Afhandlingen om Bogstaverne, de för-

C 2

*) Finni Johannei historia ecclesiastica Islandiæ
Tom 1. S. 208.

ste 10 Kapitler af den fornævnte islandske Tropologi, hvorpaa der findes skrevet med rödt Blek af samme Haand: "Her er sluttet den Deel af Bogen, som Olaf Thordson haver sammensat. Begynde nu de digteriske Omskrivninger efter det, som haver været fundet i Hovedskaldenes Qvad, og Snorre siden haver sammenfört og ordnet *)."

Da man ingen Grund har til at tvivle paa, at jo en Forfatter, eller var det endog en Afskriver, fra Begyndelsen af det fiortende Aarhundrede maatte kunne vide, om en saa almindelig brugbar og med Tidens Smag saa overensstemmende Afhandling, som den om Sprogfeil og billedlige Udtryk maatte være, ogsaa var skrevet af en af hans Fædrelands fornemste Mænd i Enden af det foregaaende Aarhundrede; kan dette Vidnesbyrd ansees som gyldigt Bevis for, at Olaf Thordsen har forfattet et Skrift om Sprogets Ord og Talemaader; hvortil endnu kommer, at i det Stykke om

*) Her er lykt theim lut bokar er Olafr thordarson hefer samansett; upphefer skalldskapligar kenningar, eptir thvi sem fundizt hefer i qvædum hofutskallda ok Snorri hefer sidan sammanfært ok sett.

Troperne, som hiint Membran tillægger Olaf, og som udgiör Afhandlingens Begyndelse i den vormianske Kodex, just læses (Kap. 7 i Olafsens Kommentar S. 1798) den islandske Benævnelse Fingalknat paa Tropen Catemphaton, hvilken Benævnelse mod Afhandlingens Ende citeres under Olafs Autoritet. Vi kunne i övrigt lade det være uafgiort, om Olaf har skrevet tvende Afhandlinger, en om Bogstaver og en om Troper, eller han i den samme Undersögelse har afhandlet begge Gienstande.

Men saameget vil man allerede af det Foregaaende have kunnet slutte, at Afhandlingen om Talens Figurer, saaledes som den nu læses i den vormianske Kodex, ikke er kommen fra Olafs Haand; da han selv i dens sidste Deel anföres som en fremmed Forfatter. Desuden citeres i Afhandlingens 23de Kap., som allerede Arnas Magnæus i Sæmunds Levnet har bemærket, et Vers, hvori nævnes Hakon (den Gamle) Magnus (Lagabæter) og Erik (Præstehader), hvoraf den sidste döde 40 Aar efter Olaf Thordsen.

Hvorledes dette Olafs Værk er af en Senere bleven bearbejdet, kan man med megen Sandsynlighed bestemme. De förste ti Kapit-

ter, som udtrykkeligen tillægges Olaf i Membranet, findes uforandrede paa nogle Varianter nær i den Vormianske Kodex, og kunne derfor, da tillige Citationernes Valg synes at röbe höiere Ælde, ansees for at være komne fra Olafs Haand. Til disse ere Tillæg blevne giorte, fordi man ikke fandt alle rhetoriske Figurer der udviklede, hvoraf den forhen bemærkede Forskiellighed i Exemplernes Valg kan forklares. Olafs Arbeide er altsaa ei bleven forandret, men muligens hist og her interpoleret og vist foröget.

Det samme gjelder uden Tvivl ogsaa om den orthografiske Traktat, hvilket bestyrkes ved det för anförte andet Kapitel. Thi ved en heel Omarbeidelse vilde vel neppe den yngre Forfatter have undladt at nævne flere af sit Lands Skribentere, i det mindste den beröimte Snorre. Herved negtes imidlertid ikke, at jo lige som det förste Kapitel er sat til, ogsaa i det fölgende den senere Bearbeider kan have tilföiet hist og her af sit eget, hvilket Æmnets Natur letteligen kunde foranledige.

Naar man nu denne hele Afhandling igiennem finder Bestemmelsen af enhver Sprogfeils Beskaffenhed, enhver Tropes Betydning

oplyst med Exempler, hentede fra Digtere, hvis Navne for største Delen forekomme baade i ældre og samtidige islandske Skrifter, kan ingen falde paa at tro, at Afhandlingens Forfatter, der anfører disse Exempler, som Brudstykker af bekiendte Vers, dels til Mynster dels til Advarsel for yngre Digtere, skulde selv have opdigtet det altsammen, og falskeligen tillagt det berömte Navne. Forfatteren, som henviser til at rette sig efter Hovedskaldene, vilde jo selv derved arbeidet mod sit Öiemed, og begyndt et ligesaa unyttigt som möisommeligt Bedrageri, der nödvendigen maatte opdages og giöre ham til Spot for alle Landsmænd. Det fölger altsaa uimodsigeligen, hvo der end er Forfatter, at i det mindste i Begyndelsen af det fiortende Sekulum, vare de Sange i Omløb, hvis Brudstykker her ere opbevarede, og tilskreves de Mænd, under hvis Navne de her citeres, nemlig:

Stærkodder den Gamle.

Brage den Gamle.

Skrautoddr *).

*) Uden Tvivl Landnamsmændene Oddr Skrauti Skogum, der nævnes i Landnamabok S. 125

Audun Ill-skald.
Eyvind Skaldespiller.
Erik af Vidsio (om ham Heidarvigasaga).
Egill Skalagrimsson
Glum Geireson.
Kormak.
Thorleif Jarla Skald.
Eilif Gudrunasson.
Gunlaug (Ormstunga).
Hallfred (Vandræda skald).
Hallar Stein.
Sighvat.
Harek af Thiotta.
Thiodolf.
Arnor Jarla-skald
Sneglu Halli.
Einar (Skuleson).
Marcus (Skeggesön).
Halldor Skvalldre.
Maane-skald.
Olaf Leggeson.
Snorre Sturleson.
Eyolfur Brunason.
Arne Munk.
Nicolaus Abbed.

Foruden disse Skalde hvis Navne ere ordnede efter Tidsfølgen anføres endnu *):

Gudbrand af Svolum.

Kolbein.

Leidolfr.

Orm Steinhors Son.

Blandt Brudstykkerne fra disse Skalde finder man, just i de ti første Kapitler, som vi ere mest beföiede til at ansee for Olufs Værk, saadanne Exempler paa Barbarismer, der neppe kunde været anførte, hvis ei Sange- ne havde været skrevne. Saaledes citeres et Vers af Egill, hvor der er sat tvenn og threnn for tvennt og thrennt, et Vers af Arnor, hvor hvern staaer for hvert, et af Audun Illskald, hvor det hedder megia for mega; et af Glum**),

*) Disses Tidsalder har jeg endnu ikke kunnet bestemme. Ved de övrige Navne er ikkun tilföiet nöiere Bestemmelser ved et Par, som jeg ikke fandt nævnede enten i Skaldatal eller Heimskringla eller Einarsens islandske Litterairhistorie.

**) Hvo Egil Arnor og Glum vare, kan ei om- tivles, da de ofte citeres i denne Kodex især i Begyndelsen med deres fulde Navne Egil

hvor de bruger hvar-tveggi. En Strofe om Brynhilde anføres, fordi der forekommer bort istedet for brott (Kap. 3 S. 1779 — 1781) en anden af Stærkodder, hvori findes hrammastan for rammastan*). Heraf følger da, at disse Sange i Midten af det trettende Aarhundrede havdes skrevne, og at disse Afskrifter ansaaes for saa gamle, at man kunde bygge paa deres Gyldighed.

Vor Undersøgelse gaaer nu videre, ved at see hen til det, hvormed disse Afhandlinger staae i Forbindelse. Deres Begyndelse viser nemlig, at de udgiøre Fortsættelsen af et Værk om de poetiske Omskrivninger, de

Salagrimsson. Arnor Jarla skald Glum Geireson.

*) Stærkodders hele Vers lydersaaledes:

than hefi ek manna
menskra fundit
hring hæyiandi
hrammastan at afli

☉: Fundet jeg haver
Af Mænd blandt Mennesker
Ham den Ringkastende
Stærkest i Kraft.

saa kaldte Kenningar, hvilke og i den vormianske Kodex gaae umiddelbar foran. Det er altsaa ikke tilfældigt, at disse Undersøgelser findes samlede, det var Forfatterens, eller om man vil Bearbejderens Hensigt, at danne dem til et sammenhængende Heelt.

Undersøge vi nu disse Kenningar efter den vormianske Kodex, finde vi der først en Række af Omskrivninger med tilhørende Exempler, der begynder med Odin og Skaldskab, derefter om Thor, Balder, Freir og de øvrige Aser samt Loke. Til yderligere Forklaring af de anførte Omskrivninger, tilføies en prosaisk Fortælling om Thors og Hrungners Enekamp, hvilket siges at være overensstemmende med det Brage talte hos Ægir, og denne Fortælling bestyrkes igien ved Thiodolf den Hvinverskes Sang Höstlaug kaldet. Derpaa følger, atter efter Brages Samtaler hos Ægir, en prosaisk Fortælling af Thors Reise til Geirrod, til Bekræftelse et Stykke af Eilif Gudrunæsöns Thorsdrapa*). Derefter komme

*) Det er disse større Fragmenter af Thiodolfs og Eilifs Sange, som Justitsraad Thorlacius

Kenningar Asyniers, Friggæ, Sifs, Idunæ, hvorved et andet Stykke af Thiodolfs ovenfor anførte Digt citeres; Verdens, Jordens, Havets, Solens, Vindens, Ildens, Vinterens, Sommerens, Mænds og Qvinders (disse tvende uden Exempler) og Guldets Kenningar. Her tilføies den Bemærkning, at de yngre Digtere anvende disse Omskrivninger paa Guldet efter de ældre Digteres Exempel, men danne ogsaa nye Omskrivninger paa Grund af en endnu fiernere Lighed; hvorfor alt det, som er længere frahentet, kaldes "Ny-gjörvingar, hvilket vel kan gaae an, naar kun ei Sandsynligheden overtrædes." Derpaa følge prosaiske Fortællinger, hvorfor Guldet kaldes Sifs Haar og Mandebod for Ottur; men her møder en Lacun i Kodexen, som er bleven suppleret af en nyere Haand efter cod. regius, hvorefter igien i Membranen Guldets övrige Omskrivninger læses, hvori forekommer en Fortælling om Rolf Krake og et Stykke af Biarkamaalet. Derefter Mænds og Qvinders Benævnelser,

har udgivet, ledsagede med en herlig Kommentar. Kiöbenh. 1801 under Titel: *Frag-Höstlaugæ et Thorsdrapæ.*

hentede fra Guldet, hvortil ogsaa föies andre Omskrivninger paa Mænd; siden Kenningar af Krig, Vaaben, hvorved Hognes og Hedins Strid anføres, Skibe, Kristus, Keisere (den Konstantinopolitanske og romerske nævnes) Konger (den hierosolymitanske og engelske anføres) Herser og andre Kongens Mænd, endeligen patronymiske Navne paa Konger og Jarler, hvormed denne Afdeling ender ved Ordene Hilditanz hinn mildi, og den foromtalte orthografiske Traktat begynder.

Muligen at den vormianske Kodex ei oprindeligen har havt mere af den poetiske Phrasologi, thi de poetiske Benævnelser, som siden forekomme deri efter Afhandlingen om Troperne, ere udskrevne efter cod. reg. af en nyere Islænder, og tilföiede paa 9 Papirsblade. Imidlertid da de för anförte Ord just ende et Blad, er det ogsaa muligt, at her atter fandtes en Lacun i Membranen, og dette bestyrkes ved Ordene, hvormed Kenningar begynder. Det hedder nemlig baade i den vormianske og kongelige og upsalske Kodex *): Nu skal jeg

*) Nu skal lata hæyra Dæmi til hvernveg Hufudskaldin hafa latid ser lika, at yrkia eptir thessum Heitum oc Kenningum.

lade høre Exempler paa, hvorledes det har behaget de fornemste Skalde at digte efter disse (nu følgende) Benævnelser og Omskrivninger. Vi skulle strax i det Følgende see, at disse tvende Ord Benævnelser og Omskrivninger betegne i cod. reg. tvende Klasser af poetiske Udtryk. Begge agtede denne Forfatter at omtale. *En-*ten er da den anden Deel af Phraseologien i den vormianske Kodex tabt, eller og denne finere Forskiel mellem Benævnelser og Omskrivninger skyldes en senere Bearbejder af dette Fag, og var endnu ikke iagttaget i den Text, hvoraf denne Afskrift er forfærdiget,

Efter de 9 Papirsblade der indeholde foruden Phraseologien ogsaa Begyndelsen af *clavis metrica*, følger i Membranen det Övrige af denne *clavis*, som og kaldes *Hattalykill* eller rigtigere, som Olafsen bemærker (S. 1924) *Hættatal*, da en Strophe heraf citeres under dette Navn i Afhandlingen om Troper Kap. 9 (S. 1816). Den bestaaer af trende Ærevers, digtede af Snorre Sturlesen, det første til Kong Hakon i Norge Aar 1230, de tvende andre til Kongens Frende Hertug Skule. De udgiöre tilsammen 100 Stropher i omtrent hundrede forskellige Versemaal. Da nu her Mynstre

for alle Vers fandtes samlede, har det foranlediget en Senere at ledsage dem med en Slags Kommentar, med Hensyn til Versbygningen, og at forudskikke Bemærkninger om Skaldeskunsten i Almindelighed. Efter clavis følger et Blad indeholdende det Fragment af Rigmal, som Sandvig har udgivet blandt de eddiske Sange, og Græter har oversat, dernæst tvende andre Blade med en Blanding af poetiske Omskrivninger og Benævnelser, der synes at være løse Excerpter. Det hele ender med en næsten ulæselig Sang til Jomfru Mariæ Ære.

Den kongelige Kodex indeholder den samme Række af poetiske Omskrivninger som den vormianske, ikkun at et Par Stykker ere omflyttede, og et vidtloftigt Tillæg er gjort i Kenningar Gulds. Der findes nemlig, efter at der er bleven talt om, hvorfor Guldet kaldtes Mandebod for Ottur, en lang Fortælling om Sigurd Fofnisbane. Hvorpaa der bemærkes, at efter denne Fortælling have de fleste Skalde kyædet, og anvendt den i deres Sange. Til Bevis anføres Brage den Gamles Sang om Sörles og Hamders Mord, der udgiör 5 Stropher af hans Drapa om Regner Lodbrok. Dertil föies, i Anledning af at Guldet kaldes Frodes

Meel, Mythen om Fenja og Menja, tilligemed den saa kaldte Grottesang, som udgiör det femte af Justitsraad Thorlacii Programmer, men desværre uden den lovede Kommentar, da Ildebranden 1795 havde fortært den lærde Udgivers didhörende Samlinger. Derefter fölge de övrige Kenningar, ligesom i den vormianske Kodex; men efter disses Slutning et nyt Kapitel, der er den kongelige Kodex eienommelig, og, som Prof. Nyernp rigtigen har bemærket, udgiör Phraseologiens anden Hovedafdeling. Thi ligesom den foregaaende Deel gik ud paa, hvorledes man skulde kenna o: poetisk omskrive, begynder denne med Spörqmaalet: hvernig er okend setning skaldskapar o: Hvorledes er Poesiens Sprog uden Omskrivning? og indeholder de saakaldte heiti eller poetiske Synonymer, Her læses da Navne paa Skaldskab, Guder, Himmelleger, Jord, forskjellige firföddede Dyr, Luft og Vinde, Fugle, Söe, Hav og Bölge, Ild, Tidskifter og Aarets Deling. Derpaa Benævnelser af Konger, af Hövdinge og Kongeslægter. Alt er helt igiennem belagt med Exempler, hentede fra Stropher af gamle Digtere. Men nu fölge Mænds forskjellige Benævnelser uden

Exempler, ligesaa Qvindernes og Legemsdele-
nes, tilsidst meertydige Ord. Derpaa kom-
mer öiensynligen en ny Forfatters Arbeide,
Thi alle de foregaaende Synonymer, og mange
af de i Kenningarne forekommende Udtryk
anföres igien forögede med mange flere, og
metriskt sammenbundne under visse Rubriker.
Her læses da rimede Ordcentoner af Navne
paa Söekonger, Jetter, Troldkvinder, Thor,
Odins Söner, Asynier, Qvinder, Mænd,
Krig, Sværd (130 Navne), Öxe, Spyd, Bue,
Skiold, Hielm, Hav, Floder, Fiske, Skibe,
Jord og Landdyr, Himmel og Soel. Derpaa
følger umiddelbar i denne Kodex den för om-
talte clavis metrica, hvormed den endes.

Af denne Fremstilling bliver det klart,
at denne poetiske Phraseologi, den kongelige
Kodex indeholder, er en Samling af Fleres
Arbeider over samme Æmne. At disse Flere
maa have kiendt hinanden er rimeligt, thi
ellers vilde endnu flere Gientagelser have fun-
det Sted. Den ene har skrevet efter den an-
den, har enten villet give Efterslæt til hvad
den anden havde samlet, eller fremsætte det i
en bedre Orden. Det synes heller ikke tvivl-
somt, hvilket Stykke der er det ældste. Det

som staaer först i den kongelige Kodex, indbefatter mest af det mythologiske, som var det, hvortil Digterne först og fremmest trængte, har de fleste Citationer, og mindst af kristelige Digtere, bærer altsaa Præg af at være det ældste. Kun dette Stykke findes i den vormianske Kodex. Den kunstigere Adskillelse mellem Kenningar og Heiti röber en senere Bearbejdelse. Havde Forfatteren af de egentlige Kenningar tænkt paa denne Forskiel, vilde han uden tvivl have udeladt adskillige af Omskrivningerne f. Ex. strax det første Udtryk Alfader, der snarere hörte til Odins Benævnelser. Hertil kommer, at i denne Afdeling citeres ikke allene Snorre Sturlesen selv oftere, men ogsaa Mænd der levede efter ham, Biarne og Arne Abbed. Derimod maae de med Rimbogstaver forsynede Sammenstillinger af Navne naturligvis ansees for det Seneste, da Navnesamlinger allerede maatte være giorte, inden at man kunde tænke paa at forfatte saa vidtløftige Centoner, og det overalt er rimeligt, at det kunstigste Arbejde göres tilsidst.

Denne Hypothese bestyrkes ved Sammenligningen med de övrige Haandskrifter. Den

förste Deel af Kenningar findes i det væsentlige heel og i den samme Orden i den upsalske Kodex, hvoraf Universitetsbibliotheket i Kiöbenhavn besidder en Afskrift, om hvis Paalidelighed Professor Nyerup paa sin litterariske Reise til Sverrig har havt Leilighed til at overtyde sig. Den udelader stundom et Par Vers i en af de til Exempel anförte Stropher, og tilföier enkelte Steder et Par Vers i en anden, i övrigt ere Citationerne de samme. Men den er kortere end den kongelige Kodex i denne förste Deel af Kenningar; fordi at de större Brudstykker af hele Sange tilligemed de prosaiske Fremstillinger af enkelte Myther, som findes i de tvende foromtalte Haandskrifter her er udeladte, og ikkun de prosaiske Fortællinger bag efter föiede til. Ogsaa i Begyndelsen af den anden Deel af Kenningar eller de poetiske Navne er Ordenen lig med den kongelige Kodex, men siden afviger den, og bliver især kortere i Dyrenes Benævnelser. Af den övrigte Samling af poetiske Navne har den upsalske Kodex lidet, og slet intet af det metriske Navneregister.

De forhen nævnte Membraner paa det kiöbenhavnske Universitets Bibliothek No. 757

og 748 begge i Qvart, der ogsaa indeholde betydelige Fragmenter af Kenningar, stemme indbyrdes overens, ikkun at 757 er mere defekt. Begge iagttage deres særegne Orden. Kenningarne begynde med Skaldskab, og lade følge allehaande Omskrivninger og Benævnelser uden alle Exempler, der ikkun synes at være Udtog, af hvad der udgiör den første Deel af Kenningar i de andre Haandskrifter. Men derefter kommer den metriske Sammenstilling af Benævnelser i en nöiagtig Orden og rigere end i den kongelige Kodex. Saaledes anföres 115 Navne paa Odin, og 121 Benævnelser paa en Öe.

Da det er Membranen 748 som har den för anförte Overskrift, hvorefter den skulde indeholde de Kenningar Snorre havde samlet, har Olafsen i sin Kommentar villet deraf uddrage den Slutning, at man her havde den af Snorre selv udarbejdede Deel. Dog da han alligevel maatte erkiende at den første Deel deraf tydeligen röber et löst og uordentligt Udtog; har han ment at Snorres Arbejde maatte söges i den fölgende metriske Navnesamling. Men hvad Overskriften angaaer, kunde denne ogsaa Godt forklares foran et Ud-

tog af Snorres eget Arbeide. Derimod viser just, i Heenseende til det Fölgende, denne Fuldstændighed af Synonymer og nöiagtigere Metrik, at her haves et Arbeide, som ved Sammenstilling, med det Lignende, der findes i den kongelige Kodex, kan skiönnes at være et af flere foröget og forbedret Værk. Hvor saare möisommeligt og utaknemmeligt et Arbeide maatte det ikke være, at samle disse mange Navne under visse Rubriker, og der bringe dem under det kunstige Matrum? Hvor lidet rimeligt, at den förste Samler og især en Snorre havde paataget sig et saa aandlöst Arbeid.

En fierde Kodex i den arnæmagnæanske Samling No. 762, skrevet paa Papir i langagtig Folio med en senere Haand, nærmer sig meest, den Resen brugte i sin Udgave. Omskrivningerne og Benævnelserne ere der bragte i alfabetisk Orden, og en Deel Vers ere tilföiede som Resen udelod. Endnu gives der adskillige Papierhaandskrifter af Edda, baade hele og Brudstykker, der vist nok ere forfattede i senere Tider, men hvis Kollationering dog kunde tiene til at bestemme de forskiellige Familier af Haandskrifter, og saaledes bringe os

nærmere til Textens ældste Recension. Saa meget er vist, at af de fem Membraner vi have tilbage, er intet ligefrem afskrevet af det andet, da ethvert har noget, som de andre mangle, og følger i det Enkelte sin egen Orden.

Den vormianske Kodex, uagtet dens Orthographie viser, at den neppe er ældre end Midten af 15 Aarhundrede, er i Kenningar kortest, og synes at have den ældste Text. Næstefter kommer i Textens Renhed den upsalske Kodex fra Midten af det fiortende Aarhundrede. Men den kongelige Kodex, hvor Texten af Kenningar og Heiti er bleven forøget med de rimede Navnesamlinger, Ran efter diplomatiske Grunde ikke være yngre, og allerældst synes efter alle indvortes Grunde de tvende defekte Pergamentshaandskrifter at være, hvis Ælde uden Tvivl strækker sig til Begyndelsen af det fiortende Aarhundrede, og hvis Text i Kenningar just röbe de fleste Tilsætninger, og forudsætter de andre Samlinger allerede at være giorte.

I hvad Tidsalder og af hvem ere nu disse Samlinger foranstaltede? Dette er Spørgsmaalet, for hvis Skyld de foregaaende Undersøgelser egentligen bleve anstillede, og til

hvis Besvarelse de allerede have banet os
 Vei. Af Haandskrifternes Ælde følger, at
 den hele Phraseologi allerede fandtes i Be-
 gyndelsen af det fiortende Aarhundrede; da
 denne nu bestaaer i det mindste af trende
 forskellige Forfatteres Arbeider, hvoraf den
 ene har havt Hensyn til den anden, maae
 det ældste Stykke ikke være skrevet senere
 end Midten af det trettende Aarhundrede.
 Den Rigdom paa Citationer af Digtere, der
 levede i de Aarhundrede, der nærmest gik
 foran og fulgte efter Kristendommens Anta-
 gelse i Norge os Island, lade desuden formo-
 de, at ikke lang Tid kan være medgaaet ef-
 ter Kristendommens fuldstændige Indførelse,
 inden at disse Stykker bleve skrevne. Thi
 for at kunne finde saa mange passende
 Exempler, maatte man kunne vælge blandt
 en Mængde Sange, og have alle disse paa
 rede Hand enten i Afskrift eller i frisk
 Minde.

Nu findes i den upsalske Kodex efter
 Bragarædr en Genealogi, som begynder med
 Adam og ender med Snorre Sturlesen og
 med hans Broder. Broderens Börn anføres,
 Snorres ei. Derefter følger en anden Nav-

neliste paa alle Laugmændene i Island, der ender med Snorre anden Gang Laugmand. Aarstallene paa Snorres Laugmandskab ere, som endnu löbende, ikke udtrykte. Heraf slutter Ihre i sit Brev til Lagerbrink om Edda, hvoraf Schlözer har meddelt Udtog i sit lille Skrift über die isländische Litteratur, at Snorre maatte være Forfatter til et Værk, med hvis Afskrift disse Genealogier ere forbündne. Schlözer har derimod med sin sædvanlige Lune gjort den Bemærkning: at det dog var lystigt, om engang en reisende Kineser fik hos en Bogantikvar i Europa, blandt andre gamle Sager, en gradus ad Parnassum og et Par Blade af Hübners genealogiske Tabeller, og dette puttedes i een Kasse, og nu efter Aarhundreders Forløb en anden Kineser fandt denne Skat, og vilde bevise af Tabellen, at den tyske Hertug, hvis Navn stod nederst paa Siden, var Bogens Forfatter. Snurrigheden heraf kan vel ikke nægtes. Men heel synderligt vilde det dog være, om man midt i et Haandskrift fandt en Genealogi, der blot tilfældigvis endte med dens Navn, der med Rimelighed kunde antages at være Skriftets Forfatter; og endnu synderligere vilde Tilfældet være, om denne

Genealogi fulgtes af en anden Fortegnelse, der ogsaa blot tilfældigvis endte ved det samme Navn som Genealogien. Neppe kan man antage at just disse og ikke flere Genealogier ere blevne indførte i denne Samling, uden fordi de mentes at staae i Forbindelse med dens Indhold. Men hvilken anden Forbindelse er naturligere end, at de indeholdt Efterretninger om Skriftets formentlige Forfatter eller Begynder? Imidlertid ville vi ikke slutte heraf, at Haandskriftet var Snorres eget Exemplar eller endog blot samtidig med ham. Det kan det ikke være, da det indeholder et Stykke af Olaf Hvitaskalds orthografiske Traktat. Vi ville overalt ikke tillægge denne Omstændighed større Vægt, end at den kan ansees som en Rimelighedsgrund for, at en Afskriver i det 14de Sækulum har anseet Snorre for Hovedmanden ved Eddas Affattelse, at han virkeligen er det, kan godtgjøres ved stærkere Grunde.

Vi have allerede i det foregaaende seet, at Bearbejderen af Olaf Hvitaskalds orthografiske Traktat, der i det seneste har levet i det 15de Aarhundrede, henviser Digterne til at benytte de Gamles Omskrivninger og Benæv-

nelser (kenningar og heiti), dog ikke videre end Snorre tillader. Heraf følger, at ikke blot denne Forfatter selv troede, at Snorre havde givet saadanne Regler, men at det til hans Tid var almindelig Mening. Nu findes som forhen S. 44 blev bemærket, i den første Deel af Kenningar en Advarsel til yngre Digtere, om ikke at gaae for vidt i deres nydannede Omskrivninger; en saadan Advarsel forekommer ei i det Følgende. Det er altsaa höist rimeligt, at hiin Forfatter just sigtede til dette Sted.

Overskriften af den upsalske Kodex lyder saaledes: "Denne Bog hedder Edda, hende haver Snorre Sturleson sammensat paa den Viis, som den her er ordnet. Og først om Aser og Ymi; dernæst Skaldesproget og mange Tings Benævnelser, tilsidst hættartal, som Snorro haver digtet om Kong Hakon og Hertug Skule." Dog ville vi ikke lægge alt for megen Vægt paa dette Vidnesbyrd; thi Ihre bemærker i det 23de Brev i Troils Reise i Island, at disse Linier maae være skrevne, efter at Afskriften var færdig, da de ere meget sammentrukne, fordi Rummet var for knapt. Vel forsikkrer han, at Haan-

den er den samme som skrev det övrige, og og at Overskriftens friskere Farve kommer af det röde Blæk, hvormed det skreves. Men det er dog nok stedse vanskeligt at fælde en afgjörende Dom paa Grund af Lighed i Munkeskrift, som Prof. Nyerup desuden heller ikke har fundet saa umiskiendelig; og stedse blev det en Synderlighed, at Afskriveren til sidst tilföiede et Rubrum, uden at have ladet tilstrækkelig Plads dertil blive tilbage.

Vigtigere er endnu det foranförte Vidnesbyrd *) af det arnæmagnæanske Membran 748 fra Begyndelsen af det fiortende Aarhundrede, som tillægger Snorre udtrykkeligen de følgende Kenningar, der ere et Udtog af hvad der findes i den vormianske Kodex. Hertil komme endnu et af de kortere islandske Annaler, der omtale Snorre ved hans Dödsaar 1241, og tillægge ham bestemt foruden andre

*) Bok thessi heitir edda, henna hefer samsetta Snorri Sturlos. epter theim hætti sem her er skipat. En Fyrst fra Asum ok Ymi; tharnaest skalldskapar mal ok heiti marga hluta. Sidaz hættartal er Snorri hever ort um Hakon Kok Skula Hertuga.

Bøger ogsaa Edda *). Hvad Edda indbefatter lade vi være uafgiort, nok at i det mindste Kenningar, som nogle af Vidnesbyrdene udtrykkeligen tillægge Snorre, deraf maae have udgiort en Deel.

*) Da den af Prof. Abraham Kall med saa megen Omhyggelighed besörgede Udgave af de samtlige islandske Annaler, hvoraf 18 Ark ere trykte, endnu ikke er udkommet, maae Stedet citeres efter Finni Johannei hist. eccles. Isl. vol. 1. S. 204 Anno 1241. Andlát Snorra Sturlusonar i Reykholti. Hann var mathr vitr og margfroðr, höfðingi, mikill og slægvittr. Hann kom fyrstr manna eignum undir Kong her a landi, sem var Bessastadir og Eyvindarstadir. Hann samsetti Eddu og margar adrar frædibækur oc Islenskar saugar, hann var veginn i Reykholti af mönnum Gissurar Jarls 3: Anno 1241 Mors Snørronis Reikholto. Ille vir erat sapiens et multa scientia gaudens. Magnus potens et astutus. Is primus prædia in hac terra fisco attulit regio, qvæ fuere Bessastadæ et Eyvindarstadæ. Ille Eddam et multos alios libros doctrinales ac historias Islandicas composuit. Ille Reykholti a Gissuri Comitibus hominibus interfectus est.

Da vi have disse forskellige Vidnesbyrd, hvoraf de fleste ikke kunne være yngre end det 14de Aarhundrede; da Snorre dræbtes i Midten af det 13de, og her ikke er Spørgsmaal om en ubekjendt Forfatters lidet benyttede Skrift; man om en Mand, der var den fornemste i Landet, Hovedet for en mægtig, tillige efter den Tid videnskabelig Familie, og om et Skrift, som efter sit Indhold maatte være Digternes Haandbog, og som, hvilket Tillægene vise, saa hyppigen blev bearbejdet; kan det neppe drages i Tvivl at disse Vidnesbyrd ere aldeles tilstrækkelige til at godtgjøre, at Snorre har af ældre Digtere samlet en Phraseologi til Veiledning for de Yngre, og at denne enten allene, eller i Forbindelse med noget mere har udgjort denne Bog der kaldtes Edda. Hvor rimeligt desuden at tillægge Begyendelsen af et saadant Værk en Snorre, hvis nøie Bekjendtskab til Skaldenes Vers kan skönnes af hans Historie; der selv var Digter, og hvis Hang til at beskæftige sig med Versebygningens Theorie, kan sluttet af den Omhyggelighed, hvormed han i sine foromtalte Æredigte til Kong Hagen og Hertug Skule har anbragt hundrede Versearter, hvorved han foranledi-

gede, at disse kunde betragtes som en fuldstændig prosodisk Exempelsamling, og, ledsagede med en Kommentar, kunde udgiøre den egentlige Skalda eller Udvikling af Digtekunstens Regler,

Vi have hidintil undersøgt Authentien af den sidste Deel af den Samling, der kaldes Edda, hvis forskiellige Stykker ogsaa af adskillige indbefattes under det fælleds Navn af Skalda. Men endnu er den Deel tilbage, der er den meest bekiendte, og hidtil har af de fleste været den meest agtede; den prosaiske Fremstilling nemlig af en Deel Myther om Aserne, der foredrages i tvende Afdelinger under Titel: Gylfeginning og Bragrædr, og synes at indbefatte et Slags mythologiskt System. Det udgiør den første Deel saavel af den vormianske som kongelige og upsalske Kodex, og findes heel i Resens Udgave af Edda, men korrektere i en ny af Professor Nyerup forfærdiget Oversættelse, hvori kun er udeladt Fortalen, der begynder med Verdens Skabelse samt Afguderiets Oprindelse, og anfører endeel Urimelighedex om Asernes trojanske Herkomst. Denne Fortale er fælleds for den kongelige og vormianske

Kodex, men findes kortere i den upsalske. Denne Afdeling er i de trende Hovedkodices ved en Epilog knyttet til Begyndelsen af Kenningar. Til Fortalens Yttringer sigtes flere Steder i det følgende, f. Ex. i det foranførte første Kapitel af den orthografiske Traktat, og i Begyndelsen af den tropologiske Afhandling, hvilket Sted ogsaa forekommer blandt de Fragmenter, Membranerne 757 og 748 indeholde.

Der kan da ei være Tvivl om, at det væsentligste af Fortalen og de dermed forbundne Myther om Aserne, ere i det mindste i det 14de Aarhundrede blevene ansete for at udgiøre et med Kenningar og Skalda sammenhængende Helt, som under et kaldtes Edda. Men alligevel opstaaer Spørgsmaalet, hvo der var dets Forfatter. Da dette Stykke af de fleste hidtil ansaaes for det vigtigste, og var saagodt som det eneste Bekiendte, rettedes baade Angrebene og Forsvarene paa dette, uagtet man uden Tvivl maae tilstaae, at intet herom med Visshed kan bestemmes. Vi have flere gamle Vidnesbyrd for, at Snorre har skrevet Kenningar, intet, at han har forfattet Gylfeginning og Bragarædr, naar undtages det ovenanførte af det upsalske Haandskrifts Begyndelse, hvis

Mislighed forhen er bemærket. Det eneste kunde synes at være det af Prof. Nyerup i sin Afhandling om Edda paaberaabte Citat af Edda af Membranen 757 som lyder saaledes: "Der fortælles i den Bog, som kaldes Edda, at en Mand ved Navn Ægir, spurgte Brage Skald blandt andet, paa hvor mange Maader Aserne have afvexlet Digtekunstens Udtryk. Brage svarede, der ere tvende Slags, hvori al Digtekunst adskilles, Ægir spørger hvilke, Brage svarede Versemaal og Talemaader o. s. v. Dette stemmer ordret overens, med hvad der i den vormianske, kongelige og upsalske Codex udgør Bragaræders Slutning. Men naar man endog indrømmer, at disse Ord ere Epilogen til Bragarædr og ei en ældre Prolog til Kenningar, naar man ikke lægger Vægt paa, at Asamanden Brage her kaldes Brage Skald, følger alligevel intet videre af det Anførte, end at hin Forfatter har henregnet Bragarædr til Edda, der i Almindelighed tilskreves Snorro. Men da der nu, som før er viist vare giorte mange Tilsætninger til dette Skrift; følger endnu ei, paa Grund af Citatet, at Snorre mere skulde være Forfatter til Bragarædr, end til den seneste Deel af Kenningar.

Tages Hensyn til indvortes Grunde ere disse snarere imod end for Snorre. Jeg vil ikke tale om den urimelige Fortale, der kun lidet stemmer overeens, med hvad Snorre selv i sin Heimskringla anförer om Odin; da denne Fortale, hvis Sammenhæng med den senere Bearbejdelse af det Hele er saa öiensynlig, kunde og maatte i ethvert Tilfælde antages at være den senere Bearbejders Foster. Var Snorre Forfatter, hvorfor har han da ikke indlemmet i selve Mythernes Kreds Fortællingerne om Thors og Hrungners Enekamp, om Thors Reise til Geirrod, om Iduna, om Sifs Haar, hvilke först læses i Kenningar, Den Grund, som Ihre anförer dertil, at de Begivenheder, disse Myther skildre maatte ansees for yngre, end at de kunde passe enten i Gylfes Samtale med Har eller Bragas med Ægir, synes vist nok, som Prof. Nyerup har bemærket, at være sögt. Den er desuden i sig selv urigtig; thi Mythen om Sifs Haar forklarer just, hvorledes Loke skaffede Guderne de Kostbarheder, f. Ex. Skibladner, som de i Gylfeginning forudsattes at besidde. Var Snorre Forfatter, hvorfor citeres aldrig Gylfeginning og Bragarædr igiennem hele Kenningar, da dog

Forfatteren af den første Deel deraf, ofte har holdt det fornödent at tilføie en Fortælling om visse Talemaaders Oprindelse, og hine Myther dertil vilde have givet den bedste Oplysning. Vist nok paaberaabes Brages Samtaler hos Ægir tvende Gange, men just ved saadanne Myther, som ei findes i Bragarædr. Fremgangsmaaden i begge Stykkerne er desuden saare forskiellig. I Kenningar belægges enhver Omskrivning med en eller flere Digteres Vidnesbyrd, i Gylfeginning og især i Bragarædr anföres mange Myther, uden at nogen Digter bliver citert. I Kenningar anföres næsten lutter navngivne Digtere, derimod Voluspá, Alvismal og Grimnismal kun enkelte Gange, og de övrige Sange af Sæmunds Edda aldeles ikke. I Gylfeginning og Bragarædr anföres, naar Thiodolf den Hvinverske undtages, slet ingen navngiven Digter, men Voluspá saare ofte og desforuden Havamal, Grimnismal, Ægisdreka, Skirners Reise, Vafthrudnismal, og Heimdals tabte Sang.

Hertil komme endnu andre Rimeligheds Grunde, hentede fra Tidsalderens hele Tilstand. Neppe var en saadan Mythesamling bleven giort, förend Trangen dertil var bleven

mærkelig. Kristendommen blev Aar 1000 antaget paa Thinget i Island, men naar man veed, hvor megen Möie det kostede Oluferne at grundfæste Kristendommen i Norge; hvor mange endnu der, hen i det ellefte Aarhundrede, vare Hedninger, og hvor langsomt den nye Lære endog ved de haardeste Midler i mange Fieldegne blev indført; kan man ikke omtvivle, at jo i Island, hvor Magnaterne vare uafhængige af hinanden, mange endnu en Tid lang hemmeligen bibeholdt den gamle Tro, hvilket endog ved de første Kirkelove ei var bleven dem forment. Man behøver altsaa ikke engang at tage Hensyn til de gamle Sagns Forbindelse med det af Islænderne saayndede Skaldskab, for at indsee, at i Snorres Ungdom omtrent 150 Aar efter Kristendommens offentlige Antagelse maatte Asalæren endnu være i friskt Minde. I Snorres Alderdom, men især i den paafølgende Alder ved Islands Underkastelse under de norske Konger og Hierarkiets tiltagende Magt, maatte de gamle Minder lidt efter lidt tabe sig, og nu først kunde Trangen blive følelig, til at opbevare til Digternes Brug de gamle Myther, der nu allene betragtedes som disses Eiendom.

Derimod maatte allerede til Snorres Tid en Liste paa de poetiske Omskrivninger, der ved store Autoriteter vare hævdede, være en Lettelse for de Omskrivninger elskende Digtere, og tillige et Værn mod en misledet Smagsalt for tvungne Paraphraser. Det altsaa, hvortil Tidsalderen først trængte, som i sig selv var det korteste, og hvoraf det Følgendes Affattelse lettest lader sig forklare; kan ved en saadan Samling antages at være det ældste.

Naar saaledes Snorre begyndte med Kenningar, oplyste ved enkelte Stropher af Digtere, kunde dette lede enten ham selv, maaskee i en senere Bearbejdelse, eller en anden næst efter ham, til stundom at tilføie et længere poetiskt Stykke, vel og en kort Fortælling af en Mythe til yderligere Forklaring. Man bemærkede nu, hvor oplysende dette var, gik videre, og forbandt disse Myther til et Heelt, men udelod de Fortællinger, der allerede i de ældste Kenningar havde faaet deres Plads. Indklædningen hvori disse Kredse af Myther fremsættes, Gylfes Reise til Asgaard og Brages Samtaler ved Ægirs Giestebud synes at være den senere Bearbejders Værk. Især bærer Gylfes Reise Spor af senere Ideer. Imidlertid

var det vel muligt, at en ældre Digter havde valgt en saadan Behandlingsmaade af flere Myther, hvoraf det, vi læse, var en foröget prosaisk Paraphrase, hvilket endnu snarere gielder om Bragarædr, da ogsaa Kenningar nævne Brages Taler. Desuden er det sandsynligt, at flere af Sangene i Sæmunds Edda, navnlig Vafthrudnismal, Grimnismal, Harbards Sang, Ægisdreka, neppe ere blevne forfattede i anden Hensigt, end at fremstille en vis Række af Myther under een Ramme, og Alsvinsmal kunde være det ældste Forsög til en Samling af Kenningar, Forbilledet for de Övrige. Men vi ville ei opholde os længere ved de mange Betragtninger, her kunde anstilles over disse Sange, hvilket vilde lede fra denne Afhandlings egentlige Hensigt.

Derimod maae endnu tilföies nogle Bemærkninger om Navnet Edda, og hvad derved egentligen forstaaes; saa meget mere, som jeg her ikke kan andet end afvige fra det Resultat, Prof. Nyerup i ovenanförte Afhandling troer at have fundet, hvorefter Navnet allene skulde indskrænkes til den Samling af Myther, Gylfeginning og Bragarædt indeholde.

Edda betegner paa Islandsk Oldemoder,

dette Navn kunde muligen gives Snorres Kenningar, der ligesom havde fremavlet de senere Fortsættelser og Tillæg, men da et Skrift allene kunde hedde Oldemoder i Forhold til dets Börnebörn, synes det lidet rimeligt, at Navnet kunde gives en Samling, der ikke mindre omfattede det Senere end det Ældste. Hertil kommer, som Arne Magnæus allerede har bemærket i Sæmunds Levnet S. 21, at Ordet Edda bruges i Skrifter fra det fiortende Aarhundrede om Poesi i Almindelighed. Saaledes kalder Arne Jonsen, Abbed af Munke Thveraae, i et Digt til den hellige Gudmund Digtekunsten eddulist. Et af Islænderne saare yndet Digt, Lilien kaldet af Munken Eistein Asgrimson, der døde 1361, kalder Digtekunsten eddu reglar, og hertil kan endnu af Arne Magnæi Optegnelser føies et lignende Udtryk af Præsten Hallrs Digt til den hellige Nikolaus. At Skaldskab skulde have faaet sit Navn af en samtidig Bog, synes lidet rimeligt. Men de poetiske Omskrivninger og Benævnelser, Snorre havde samlet, indeholdt, endog i Forbindelse med Mytherne en, alt for utilstrækkelig Anvisning til at kaldes Digtekunst, end sige til at give sel-

ve Digtningen sit Navn. Først ved Olaf Hvitaskalds Tilsætninger, og ved Opløsningen af de snorriske Ærevers, kunde de nogenlunde svare til den islandske Digers Tarv.

See vi hen til Samlingens Indhold er det umiskiendeligt, at alt er skrevet med Hensyn til dem, der med Billeder, laante fra Forfædrenes Mythologi, vilde udsmykke deres Digte. Af denne Synspunkt bestemmes tillige Enheden i det Hele. Gylfes Reise og Brages Taler vare ikke mindre vigtige for den senere Digter, end Kenningar, disse ikke mindre end den orthographisk-tropologiske Afhandling om Skaldekunstens Regler, oplyste ved Analysen af Snorres Ærevers. Efter Gylfeginning og Bragarædr, der kunde ansees som Indledning til Skaldesproget, som fremsattes i Kenningar, var det passende at tilføie en Liste paa de berømte Skaldes Navne, og heller ikke uvelkomment for den islandske Læser maatte det være, her at finde de yngre Skaldes Lærers, den berømte Snorres Genealogi, og ved en tilføiet Liste paa Laugmændene i Island, den nøiagtige Bestemmelse af hans Levetid. Om end disse Tillæg ikke hørte til

Værket, kunde de let tilligemed et eller andet gammelt Digt tienligt til at oplyse den poetiske Phraseologi, f. Ex. Rigsmal tilføies et Exemplar af en af dets Besiddere.

Værket bestod altsaa i det 14de Aarhundrede egentligen af trende Dele, hvoraf den første omfattede Mytherne, eller Materien, hvoraf det poetiske Sprog kunde dannes; det andet Kenningar, de med Autoritetens Præg stemplede Former, under hvilke det Mythiske kunde anvendes, og det tredie under Navn af Skalda Reglerne, der atter indeholdte en tredobbelt Anvisning: 1) til at læse og skrive, 2) til at tale rigtigt, 3) til at gjøre Vers, som Resultatet af det Hele. Det er da saa langt fra, at Gylfeginning og Bragarædr skulde udgiøre Omfanget, af hvad Islænderne i det 14de Aarhundrede regnede til Edda, at meget mere Middelpunkten for samme maae søges i Kenningar, der ogsaa findes i alle endnu tilbageværende Membraner, og som just udgiorde det, hvoraf hele Samlingen sandsynligvis havde sit Udspring.

For en saadan Samling vilde det meest passende Navn være Skaldekunst, eller, da blandt Hedenoldens Nordboer Skaldekunstens

Yttring ansaaes for Kiendetegnet paa Vid og Indsigt, Kunst eller Lærdom i Ordets udmærkede Betydning. Nu har Arne Magnæus godtgjort i Sæmunds Levnet S. 23, at Othr betegner baade Fornuft og Poesie, af denne maskulin Form bliver edda den feminine. Det er almindeligt i det gamle Skandinaviske, at danne slige Femininer, der ikke forandre Primitivets Betydning, f. Ex. af hottr dannes hetta, vort Hette, af Hallr en Steen, hella det samme o. s. v. Vokalernes Forandring gör ingen Vanskelighed; thi saaledes dannes af köttr en Hankat ketta en Hunkat, af godr god getti Gods. Endnu maaskee rimeligere har I Olafsen i sit haandskrevne Lexikon gjort Ordets Afledning *), ved at betragte edda som et par-

*) Olafsens Ord ere disse: Tractatus duos de hac vocula dedi, quorum posterior multo brevior et quasi compendium prioris. Summa dissertationis eo redit: Eddam derivari quidem ab Odr sed contractam esse ab adjectivo ædada foem: gen. 3: ratione instructa vel crudita vel elaborata, subintelligitur Konst scientia vel list ars vil ment ars s. doctrina licet verbum eg ædi, æddi, at æda vel prioris conjugationis bisyllab. eg æda, ædadi 3:

icipialsk Adjectiv, sammentrucket af ædada, af det ubrugelige Verbum eg ædi, jeg underviser, lærer, og som altsaa, naar Kunst underforstodes, kunde betegne den lærde Kunst eller Lærdommen, som da for hin Tidsalder blev ensbetydende med Skaldekunst.

Anseer imidlertid nogen Ordets anførte Etymologier for at være tvungne, og vil blive staaende ved den visse Betydning af Oldemoder; maae denne Benævnelse uden Tvivl ud-

ratione imbuo vel Doctrina instruo non sit in usu. Dantur enim adjectiva verbalia verbis destituta, quæ tamen olim forte in usu fuerunt. Hinc adjectivum participiale est ædadr, ædad, ædat ratione instructus et in terminatione difinitiva hinc ædadi, hinc ædada, hinc ædda. Hæc foeminina terminatio contracta in ædda, et æ veterum more per e (puta longum) pronuntiata dat Edda. Concludo igitur voculum nihil aliud denotare quam artem summe rationalem doctam et eruditam.

*) Paa Irlansk betyder Ead Videnskab, Poesie, Musik og Eadermas Opfindelsesgave Vallancey collectanea de rebus hibernicis T. 4. S. 89.

ledes af Hensyn til den ældre eller Sæmunds Edda. De fleste ældre Oldforskere antog det som afgjort, at der havde været en saadan Edda, som de tillagde Sæmund, hvoraf kun Brudstykker vare tilbage; de fleste Nyere forkaste dette som Urimeligt. Men begge Forsikringer ere lige ugrundede. Det kan ikke bevises, men vel bringes til nogen Sandsynlighed, at Sæmund har samlet noget, som kunde tillægges et saadant Navn. Arne Magnæus fortæller vel i Sæmunds Levnet, at han slet ikke har fundet noget Spor hos de ældre islandske Forfattere, til at Sæmund skulde have skrevet nogen Edda, og er derfor tilbøielig til at tro, at Brynjolf Svendsen, der mod Midten af det syttende Aarhundrede fandt den Samling af gamle Sange, der nu bære Sæmunds Navn; vilkaarligen har tilskrevet ham denne. Dog har Magnæus selv tilføiet et Vidnesbyrd om, at man før Brynjolf Svensens Tid talte om en Sæmunds Edda.

Arngrim Jonas, Brynjolf Svensens Samtidige, skrev 1638 følgende til Ole Vorm: (Epistol. vol. I. S. 329) De autore Eddæ objectum scrupulum, illo eximendum sentio, quod in monumentis Nostr. manifeste legitur in hæc

verba: Snorre Sturlusson var i dagum Gunnlaugs Muncks. Hann (Snorre) jok vid tha Edda, som Sæmundur prestur hin Frodi hafde adur samsett &c. hoc est: Snorro Sturlæ vixit tempore Gunlaugi cogn. Monachi (sc. Thingorensis coenobii qui an 1219 mortuus est) Ille (Snorro) Eddam a Sæmundo presbytero multiscio primum delineatam et digestam adauxit &c. Hinc est quod Edda utriqve Sæmundo et Snorrone, in antiqvitae adscripta reperiatur; ita ut Sæmundo initia et fundamentalia, Snorrone locupletatio et opusculi absolutio debeatur. Af disse Ord er det tydeligt, at Arngrim ikke anfører sin egen, men en gammel Forfatters, maaskee en Annalists Vidnesbyrd, der vel ikke er afgjørende, da vi ei nøiere kiende det, man dog heller ikke er ganske uvigtigt. Den Membrancodex af hin Edda vi have tilbage er en af de ældste islandske Haandskrifter og i det mindste fra det trettende Aarhundrede. Da skreves og bearbejdedes Snorres Edda. Havde nu Samlingen af de gamle Oder været foranlediget ved deres Citationer i Kenningar, synes dette ikke at kunne have undgaaet de Samtidiges Opmærksomhed, og neppe vilde man da i det femtende Aarhun-

drede, hvortil i det allerseneste Arngrims Vidnesbyrd maae henføres, have kunnet tillægge denne Samling en langt ældre Mand. Desuden, var Samlingen giort efter Snorres Edda, hvorfor optoges flere Sange som der slet ikke nævnes? Hvorfor forbigikkes flere af de mythiske Sange, som der anföres f. Ex. Thiodolf af Hvines Hostlaug, Eilif Gudrunesons Thorsdrapa Ulf Uggesons Husdrapa, Brage den Gamles Qvad om Thors Kamp med Midgardsormen, Heimdalsgaldr og flere? Vilde man svare dertil, at disse kunde være tabte, da vi kun eie Samlingens Fragmenter, bliver dog den Omstændighed saare mærkelig, at Sæmunds Edda slet ingen navngivne Forfatteres Sange indeholder, hvorimod Snorres Edda hyppigst citerer navngivne Skaldes Vers og saare faae navnlöse, undtagen netop nogle af de Sange, der forekomme i Sæmunds Edda. Men hvorfor, kunde maaskee nogen spørge, citeres der ikke flere af disse Sange i Snorres Edda, hvis de ere ældre end denne? Fordi at de formedelst deres större Simpelhed, formedelst Syngesprogets ældre Beskaffenhed indeholdt en mindre Rigdom af Kenningar eller poetiske Omskrivninger. Fordi desuden Skal-

dekunstens Regler især skulde bygges paa Hovedskaldenes Autoritet, paa deres Sange, der blomstrede i den oldskandinaviske Poesies formentlige Guldalder, fra Harald Haarfager til Oluf den Hellige, og ikke paa de ældste Mindesmærker.

Det er forhen beviist, at vist i det trettende Aarhundrede og sandsynligvis for vare mange af de historiske Sange blevne nedskrevne. Opmærksomheden paa disse maatte ogsaa lede Islænderne til at agte paa de ældre, og de blot mythiske, og til at adskille dem fra de historiske Rimeligt at denne Adskillelse først er skeet af dem, som dertil nærmest havde Anledning. Nu er det bekiendt, at Sæmund og Are Frode vare de ældste nordiske Historieskrivere. Har nu Sæmund skrevet den norske Historie fra Harald Haarfagers Tid, maatte han vel ligesom Snorre tage Hensyn til Skaldenes Vers, og for at kunne dette, maatte han samle dem. Denne Samlen maatte ogsaa have bragt Sange om den mythiske og heroiske Tid i hans Hænder, og det var da naturligt, at han adskilte dem fra de historiske. Det selvsamme gielder vel og om Are Frode, men denne synes dog, efter Snorres Yttringer i Fortalen til

Heimskringla, meest at have bygget paa gamle troværdige Mænds Beretninger, og mindre at have benyttet Sangene, end disse efter Snorres Mening fortiente *). Sæmund synes altsaa virkeligen at være den af de ældste Historieskrivere, af hvem man snarest kunde vente en Samling af de gamle mythiske Sange. At Sæmunds Navn ikke anföres i Snorres Edda er let forklarligt, da han slet ikke kan have havt videre Fortieneste i dette Stykke, end blot at have samlet og giemt de forhen adspredte Materialier. Hvor stor denne Samling var, kan nu slet ikke bestemmes. Saare vidtlöftig kan en saadan, blot bestaaende af mythiske Sange vel ikke have været. I det mindste hentyde de mange mythiske Brudstykker og Allusioner, vi have tilbage i Kenningar, ikkun til faae Myther foruden dem Snorres Edda har opbevaret, og kunne samtlige henföres foruden den ofte anbragte Mythe om Poesiens Oprindelse til de tvende Cykler af Thors Kampe mod Jetterne og Lokes Stridigheder med Aserne. Ligesom den ældre Samlings Omfang er uvis, bliver det og meget mu-

*) Verlauf diss. de Ario multiscio S. 74 — 75.

ligt, at enkelte senere Sange, f. Ex. Solarliod kunne være blevne föiede til, naar de vare digtede i de Ældres Tone og nærmede sig Syngesprogets Simpelhed, eller de formedelst deres Indhold, og fordi Forfatterne vare ubekjendte havde Lighed med de andre. Jo mere ved Kristendommens Overhaandtagelse efter Sæmunds Tid det fortroligere Bekiendtskab med de gamle Myther, hvorfra de poetiske Billeder skulde hentes, blev mindre almindeligt; desto mere nödvendigt blev det at tye hen til, denne gamle Samling, for af den ligesom hos en Oldemoder at söge Tröst. Da et Aarhundrede efter Sæmund Snorre gav Digterne et brugeligere Hielpemiddel, som siden fortrinligen blev benyttet og bearbejdet, var det naturligt, at det ældre Navn kunde overføres paa dette. Men at de gamle Sange virkeligen ere blevne bragte i Forbindelse med Snorres Arbeid, derom vidner det ofte anförte Membran 748. Haandskriftet er nemlig defekt, men begynder midt i Vafthrudnismal, har Grimnismal, Hymisqvida, Vegtamskvida, heelt, det Meste af Skirners Færd og Fragmenter af Harbards Sang, derefter fölge, som forhen be-

mærkedes, den orthografiske Traktat og Udtog af Snorres Kenningar med senere Tillæg.

Navnet Edda kunde ogsaa i Betydningen af Skaldekunst bekvemt anvendes paa en Samling af gamle Sange, thi her flød den rige Kilde, hvoraf senere Digtene kunde öse. Udstrækker man Navnet endnu videre, ikke blot til en vis Samling af Oldsange, men til Indbegrebet af alle dem, hvoraf de Senere hentede deres Billeder; kan det siges med Sandhed, hvad Brynjolf Svendsen paastod, at vi af den ældste Edda o: af den ældste nordiske Poesies Fostre, neppe have den tusinde Deel tilbage; da vi endnu kunne fremvise Fragmenterne af flere hundrede tabte, dels mythiske dels historiske Sange.

Af denne Undersögelse om hvad Snorres Edda er, og hvorledes den opstod, flyder ogsaa Bestemmelsen af dens Værd. Det er især Kenningar, der give den sin Vigtighed. Det kunde lidet hielpe, at Mytherne om Aserne gaves os i et Slags System; dersom man ei kunde bevise, at disse vare mere, end hvad nogle have udgivet dem for at være, et Digt af islandske Munke til Tidsfordriv i de lange Vinteraftner. At de ere mere kan ikke saa let be-

vises af de faae Vers af Voluspa, Hyndlas Sang, Grimnismal, Ægisdreka, Skirners Færd og Vafthrudnismal, som i Gylfeginning citeres, thi disse anonyme Sanges høie Ælde kunde neppe af indvortes Grunde allene med Sikkerhed vorde godtgjort. Samlingen af Kenningar derimod indeholder henved 80 Navne paa følgende Digtere, hvoraf de flestes Levetid ved Heimskringla, Olaf Tryggvesens Levnet, de islandske Annaler, Saxo og mange Sagaer, f. Ex. Knytlingasaga, Sturlungasaga, Egillssaga, Nials-saga, Gunlaug Ormstungasaga, Kormakssaga, Saga af Halfred Vandræda Skald, af Havard Isfyrdingi o. s. v. er fuldkommen bekiendt.

Biarke

Brage

Under Harald Haarfager Thiodolf

Olver Hnufa

Thorbiorn Hornklofve

Joorun Scaldmær

Völustein

Under Erik Blodöxe Egill Scalagrim

Under Hagen Adelsteen Eyvind Skaldaspiller

Under Harald Graafeld Glum Geireson

Kormak

Under Hågen Jarl Einar Skaaleglam
 Thorleif Jarlaskalld
 Tindr
 Eilif Gudrunæson, maa-
 skee den samme som
 Eilif Kulnasvein

Under Olaf Trygvesson Gunlaug Ormstunga
 Halfred Vandræda Skald
 Skule Torstensen
 Ulf Uggesen
 Biarne
 Veturlid
 Hallar Stein
 Havardr Hallte

Under Erik Hagens Son Eyolf Dada Skald

Under Olaf den Hellige Gissur Svarte
 Ottar Svarte
 Sighvat
 Thoraren Loftunge
 Berse
 Thord Siareks Son
 Thord Kolbeins Son
 Refr
 Skapte Thorodds Son

- Under Olaf den Hellige · Thormod Kolbrun
Skald
Harek af Thiotta
- Under Magnus den Gode Thiodolf Skald
- Under Harald Haardraade Kongen selv
Arnor Jarla Skald
Thorleik Fagre
Bolverk
Illugi
Snegr Hall
Grane
Valgadr
- Under Oluf Kyrre Steen Herdison
Stufr den Blinde
Atli (litli)
- Under Magnus Barfod Thorkell Hammar-
skald
- Under Sigurd Jorsalafar Einar Skuleson
Markus Skieggesson
Haldor Sqvaldre
Thorvald Blondu
skald
- Under Harald Gille Hallr Munk
- Under Magnus Erlingson Mani Skald
Klengr Biskop.

Under Hagen Hagensen Oluf Leggeson
 Eyolf Bruneson
 Snorre Sturleson (han
 citeres første Gang
 i Heiti eller den
 anden Deel af
 Kenningar som
 findes i codex re-
 gius).

Under Hagen d. 4de Sturle Thordsen

Skalde, hvis Tidsalder endnu ikke er bestemt.

Eistein Valdason

Erringar Stein

Gamle Gnæfadr Skald

Kugo

Orm Steinthors Son

Orm Barreyar Skald

Rognvaldr

Svein

Snæbiörn

Steinar

Styrkar Oddesen

Thoralf

Thorbiorn Disar Skald

Thodr Maura Skald

Nogle af disse Navne Biarkes og Brage den Gamles tabe sig i Hedenolden. Om de andre vides med Vished, at de have levet til den angivne Tid. De som ere yngre end Sigurd Jorsalafar anføres, selv i de senere Tillæg ikkun sparsomt. Under denne Række af for-dum berönte Digternavne læses omtrent 500 Vers, hvert bestaaende af flere Linier, fulde af mythiske Hentydninger. Nogle af disse Vers ere de samme, som forekomme i andre islandske Skrifter, f. Ex. Heimskringla, Olaf Tryggvesons Saga, Egills Saga, under de samme Forfatteres Navne. De fleste ere de eneste Minder vi have tilbage af hine Skalde, til hvis Qvad vore Forfædre med Velbehag pleiede at lytte. Naar man undtager nogle faae ikke betydelige Varianter, at f. Ex. den upsalske Kodex nogle Steder sætter Egill Sculason for Egill Scalagrim, og undertiden har Navnet fuldstændigere f. Ex. til Eistein föier Valldason; anføres i övrigt Versene i alle Haandskrifter under de samme Forfatteres Navne. Det var ikke blot et Indfald, at man tilföiede Digternes Navne, thi det galdt om at bevise enhver Phrases Gyldighed ved en bekiendt Autoritet. Heller ikke skete det, fordi ethvert

Vers skalde have en vis Forfatter; thi Sange-
ne af Sæmunds Edda citeres uden Forfatteres
Navne, maaskee fordi disse formedelst Ælde
vare ubekjendte; flere anonyme Vers anföres
ogsaa.

Nu hörer der vist nok den höieste Grad
af historisk Vantro til at paastaae, at selve Ed-
das Forfattere have i det trettende Aarhundre-
de digtet alle Exemplerne paa deres Phraser og
Regler. Sandeligen et saare kunstigt og möi-
sommeligt Arbeid, at opdigte 500 Vers af det
forskjelligste Indhold, der alle skulde synes ud-
revne af længere Digte, og endnu vanskeligere
at iagttage mellem alle disse stor Forskiellig-
hed i Tone og Versemaal, og dog at bevare
den störste Lighed mellem alle de Vers, der
anföres under det samme Navn. Men havde
end nogen villet paatage sig denne Moie, til
hvad Nytte? Fra först til sidst indskierpes, at
de yngre Digtere skulde rette sig efter Hoved-
skaldenes medföljende Exempler, altsaa kun-
de disse ei være Forfatternes egne Hiernefo-
stre, men maatte kiendes som Stykker af San-
ge, den Gang almindeligen i Omlöb, og agte-
de. Men disse Vers kunde maaskee alle være
digtede i det 12te Aarhundrede? Dette er lige-

saa urimeligt. Thi her er ikke Spørgsmaal om et enkelt Digt under en fældgammel Forfatters Navn, men om en Række af Fragmenter, hvoraf kun nogle faae gaae høiere op i Hedenolden, men de övrige udgiöre en sammenhængende Kiøde fra Harald Haarfagers til Snorres Dage. Hvor synderligt nu, at der i det 12te Aarhundrede skulde have været et heelt Selskab af Falsknere, hvoraf enhver havde digtet i sin Maneer, under en vis ældre Forfatters Navn; at alle disse Digte vare strax af de Samtidige blevne ansete for de fortrefeligste og de ældre Skaldes Værk. I det 12te Aarhundrede kunde sligt desuden ikke engang have fundet Sted, thi Heimskringlas Forfatter, der fødtes 1178, der byggede saa meget paa de gamle Skaldes Vers, maae dog vel have kunnet skiönne, om disse alle vare blevne digtede i hans egen Old eller i de gamle Tider.

At de fleste af disse Sange allerede til Snorres Tid vare nedskrevne, bliver allerede af de ældste Kenningar, for ei at tale om det foranförte Bevis af den tropologiske Traktat, höist sandsynligt. Heel vanskeligen vilde vist nok slig en Exempelsamling være bleven bragt i Stand blot af Hukommelsen. Da desuden

Islænderne dengang allerede længe havde skrevet, vilde det have været et Vidunder, om de ei skriftligen havde bevaret de Sange, hvilke de tillagde saa megen Værd. Derimod, naar Kenningar først vare blevne forfattede, og havde naaet en vis Fuldstændighed, behövede de yngre Digttere ei at tye til selve Sangene. De benyttede sig nu af det systematiske Udtog, og Skalldekvadene selv maatte Tid efter anden forgaae.

Men kunne nu Versene under Forfatteres Navne fra 9de og 10de Aarhundrede ei være digtede senere end i det 11te, hvorfor da her antage et Bedrageri, der aldeles ikke stemmer overeens med hin Tids Aand; imedens Sandheden langt lettere lader sig forklare. Thi vilde man end nægte, at Sangene bleve nedskrevne i det 10de Aarhundrede, hvad forunderligt er der da vel i at Sange, hvoraf de længste vel neppe bestode af 100 Vers, og de fleste vare langt kortere, der besang Begivenheder, som havde den höieste Interesse, og hvis Gientagelse ansaaes for Heltenes berömmeligste Eftermæle; kunde i hin Tidsalder, hvor Skrivekunstens Sieldenhed havde nödt til at skierpe Hukommelsen, blandt et Folk,

der saa gjerne bevarede Fædrenes Minde, der ikke var kuet af fremmed Overmagt, og hos hvilket Kristendommen kun gradvis og langsomt fæstede Rod, giennem et eller tvende Aarhundrede blive erindrede?

Af disse Sange synes nogle at have været af rent mythiskt Indhold, de allerfleste ere vist historiske, men fulde af mythiske Hentydninger, paa disse kan Beviset for den nordiske Mythologies Ægthed uomstödeligen bygges. Mon Harald Haarfagers, Erik Blodöxes og Hagen Jarls Skalde have gaaet i Skole hos kristne Munke? Og ikke mindre sikkert er Beviset som hentes fra Skalldenes Qvad under kristne Konger. Hvis alle ældre græske og romerske Mindesmærker vare tabte, og vi alene havde Klaudians Æredigte tilbage, vilde man vel ikke paastaae deraf at kunne öse Kundskab om Pelasgernes og de gamle Latiners Religionsbegreber; men paa den anden Side vilde heller ingen med sund Sands kunne antage, at denne hele mythologiske Billepragt, der pryder Klaudians Digte, skyldtes nogle Paafund, hvormed de thebaiske Munke i deres Ænsomhed havde moret sig. Det samme gielder om de kristelige Skalde. Allerede af

Heimskringla kunde et ikke ringe Antal saadanne Allusioner uddrages. Ikkun maae bemærkes, at i Schiönnings Udgave disse Omkrivninger ofte ikke udtrykkes i den latinske Oversættelse; i den af Justitsraad Thorlacius bèsørgede Fortsættelse angives de derimod oftest i Noterne. Da Brudstykker af Sangene anførtes i Heimskringla i en langt anden Hensigt, var det ikkun tilfældigvis, at det mythiske blev anført, hvorimod i Kenningar just de mythiske Udtryk af de historiske Sange bleve samlede, hvilket fölgelig maatte give et langt rigere Udbytte.

Men disse mange Digterbilleder pege hen paa de Myther, hvis prosaiske Fremstilling læses i den förste Deel af Edda, og tiene altsaa til at bevise, at disse ikke vilkaarligen ere digtede. Hvorledes var det ogsaa muligt, at slig en Opdigtelse kunde have fundet Sted, mod Enden af det 13de Aarhundrede, til hvilken Tid den senest maatte være skeet, medens man endnu havde saa mange Skaldekvad tilbage, for hvis Skyld alleneste de Gamles Myther havde Interesse? Hvor let derimod at foranstalte og ordne en saadan Samling, der ei bestod i andet, end en prosaisk Fremstilling af

Sangenes Indhold. Men vel kunde det skee, at den prosaiske Fortæller efter eget Tykke udmaalede de enkelte Træk, eller undertiden gav Fortællingen smaglöse Tilsætninger, hvorpaa Thors Strid med Hrungner kan afgive et Exempel.

Ere da nu disse Myther ægte, hvorledes skulle de da aldeles ikke have nogen Betydning? Har man vel i Religionernes Historie noget Exempel paa, at et Menneske har sat sig hen, og for Moroes Skyld opdigtet en heel Mythologi, som derpaa er bleven almindelig antagen af flere Nationer? Mon ikke en saadan heel og bestemt Anskuelse af det Guddommeliges Forhold til Menneskelivet er utænkeligt, som en eneste Hiernes Foster? Eller vare maaskee Nordens Myther blot tilfældige Indklædninger af Helteslægtenes Bedrifter? Men hvorfor skulde man ved den nordiske Mythologi, der af flere hundrede Skalde er bleven anvendt, mindre end ved den græske og indiske være beföiet til at adskille filosofiske, poetiske og historiske Myther? Maaskee er Professor Ruhs der fradömmet Skandinaviens

Myther al höiere Betydning *), bleven ved de ældre Historieskrivers Exempel forledet, til at betragte den nordiske Mythologies Stof blot som historisk, hvoraf da rigtig nok fulgte, at dens Udbytte blev i den Henseende saare ringe, da man ofte ei vil være i Stand til at udfinde det til Grund liggende Faktum. Nordens Historikere have nemlig ligesom Grækernes betragtet deres Myther, som Fremstillinger af Fortidens Bedrifter. Snorres Synspunkt er ikke forskiellig fra Euhemeri. De senere Historiegranskere, Schiönning og Suhm iberegne, have næsten samme Ensidighed, og følge gemenligen Baniers Methode. Imidlertid er det öiensynligt, at enkelte Myther eller i det mindste deres Udsmykkelser skyldes Digterne imedens andre ere Fremstillinger af en ældgammel Folketro, hvis Spor endnu længe efter Kristendommen kunne paavises, og at atter andre indeholde religiöse Filosofemer. Nogle af disse synes at röbe en asiatisk Oprindelse, og Buddalærens Overgang til Norden

*) Neuer teutscher Merkur 1802 Juni, über die Bedeutung und den Werth der nordischen Mythologie.

kunde maaskee blive bragt til nogen Sandsynlighed, men søm her vilde lede til alt for vidtløftige Undersøgelser. At enkelte Myther kunne modtage en skiön Betydning kan ingen dansk Læser omtvivle, der har læst Thors Færd og Balders Død i Professor Oehlenslægers nordiske Digte. Vel følger af det ovenfor Anførte, som og allerede Suhm har bemærket, at Edda ikke indeholder nogen egentlig Fremstilling af den nordiske Hedenolds Religionsbegreber, men af deres Digtermythologi. Hvad der er hørte til at oplyse denne, hvad der ei gav et passende Stof til Digterbilleder, blev gaaet forbi; hvorfor det og er begribeligt, at Menneskeoffre ei i Eddaerne kunde nævnes. Vi kunne da heller ikke af Sangene allene med Bestemhed udkaste en Skildring af de religiöse Folkemeningers Beskaffenhed. Men ikke destomindre afgive dertil Skaldenes Qvad saare vigtige Bidrag, thi ingensinde have nogen Nations Digttere vilkaarligen dannet sig deres Mythologi, men de have udsmykket de Sagn, de forefandt, skiönt derved stundom forvandsket deres oprindelige Betydning. Af Sagaerne, der skildre Begivenhederne nærmest för og efter Kristendommens Indførelse, er

det, at Skildringen af Religiösitetens Beskaffenhed i Hedenolden maatte udkastes, og disse kunne ogsaa fra denne Synspunkt give et ikke ringe Udbytte, hvis Overenstemmelse med Eddaerne i det Hele vilde indeholde et nyt Bevis for disses Ægthed.

Saaere meget er da endnu at oplyse i den skandinaviske Hedenolds Tilstand, og mange af de Mindesmærker, som dertil kunde tiene, ere endnu ikke dragne for Lyset. Aldeles ugrundet er derfor deres Mening, som have troet, at det Bedste af de arnæmagnæanske Manuskripter alt var ved Trykken bekiendtgjort. Nyligen ere tvende af de vigtigste, Eigla og Niala udkomne, men endnu ere Fortsættelserne af Snorre Sturlesons norske Historie, Laxdæla, Fliotsdæla, Grettissaga, Svarfdæla Reikdæla, Fostbrodra Saga, Hrafnkel Godes, Valnaliots, Helge Droplaugesöns Saga, Gudmund den Riges, Kormaks Saga, og mangfoldige andre til Islands Historie hørende Fortællinger, foruden den vidtløftige Sturlunga Saga og adskillige af de halv mythiske Sagaer tilbage, til ligemed alle de gamle Love. I Henseende til den egentlig mythiske Litteratur er endnu det

mindste giort. Foruden den halve Deel af Sæmunds Edda, er endnu det vigtigste af Snorres Edda at udgive. Men naar ogsaa denne var bleven bearbejdet efter Olafsens lærde Kommentar, der dog betydeligen kunde forkortes; stod endnu det interessanteste tilbage: at samle de enkelte Digteres Fragmenter af Kenningar, forbinde disse med de mange andre, ofte saare betydelige Brudstykker af samme Forfattere, der i Sagaerne ere adspredte, og derved levere et uskatteagtigt Bidrag til den nordiske Skaldekonsts Historie, hvis Lige fra saa fjerne Tider intet andet europæisk Folk formaaede at fremvise *).

*) Da denne Afhandling først bliver trykt halvandet Aar, efter at den i Selskabet er bleven oplæst, og et Aar efter at en tydsk Oversættelse deraf er udkommet, har dette Ophold foranlediget mig til hist og her at gjøre nogle Forandringer, hvorved denne Udgave afviger fra den tydske, men som dog i det Hele ere ubetydelige. En vigtigere Berigtigelse er jeg først i disse Dage bleven i Stand til at føie til. Hr. Rask, som ledsagede Professor Nyerup paa hans anden littera-

riske Reise til Sverrig, har nemlig underrettet mig om, at han saavel som Professoren have med Hensyn til min S. 58—59 efter Ihre yttrede Formodning om Overskriften af den upsalske Codex af Edda, nøie undersøgt samme, og begge paastaae, at hin Overskrift er skrevet paa den i de islandske Membraner sædvanlige Maade, at nemlig den anden Linie først begynder længere inde, før at lade Plads til den følgende Linies store Begyndelsesbogstav, og at den er skrevet med samme Haand, som alle de øvrige Overskrifter og den hele Kodex, at den altsaa fuldkommen bærer Præg af at være forfattet samtidig med det Hele.

Om Authentien af Snorres Edda, og Be-
viset derfra kan hentes for Asalærens
Ægthed. Af Professor P. E. Mül-
ler - - - - -

1761

EE 16 10.

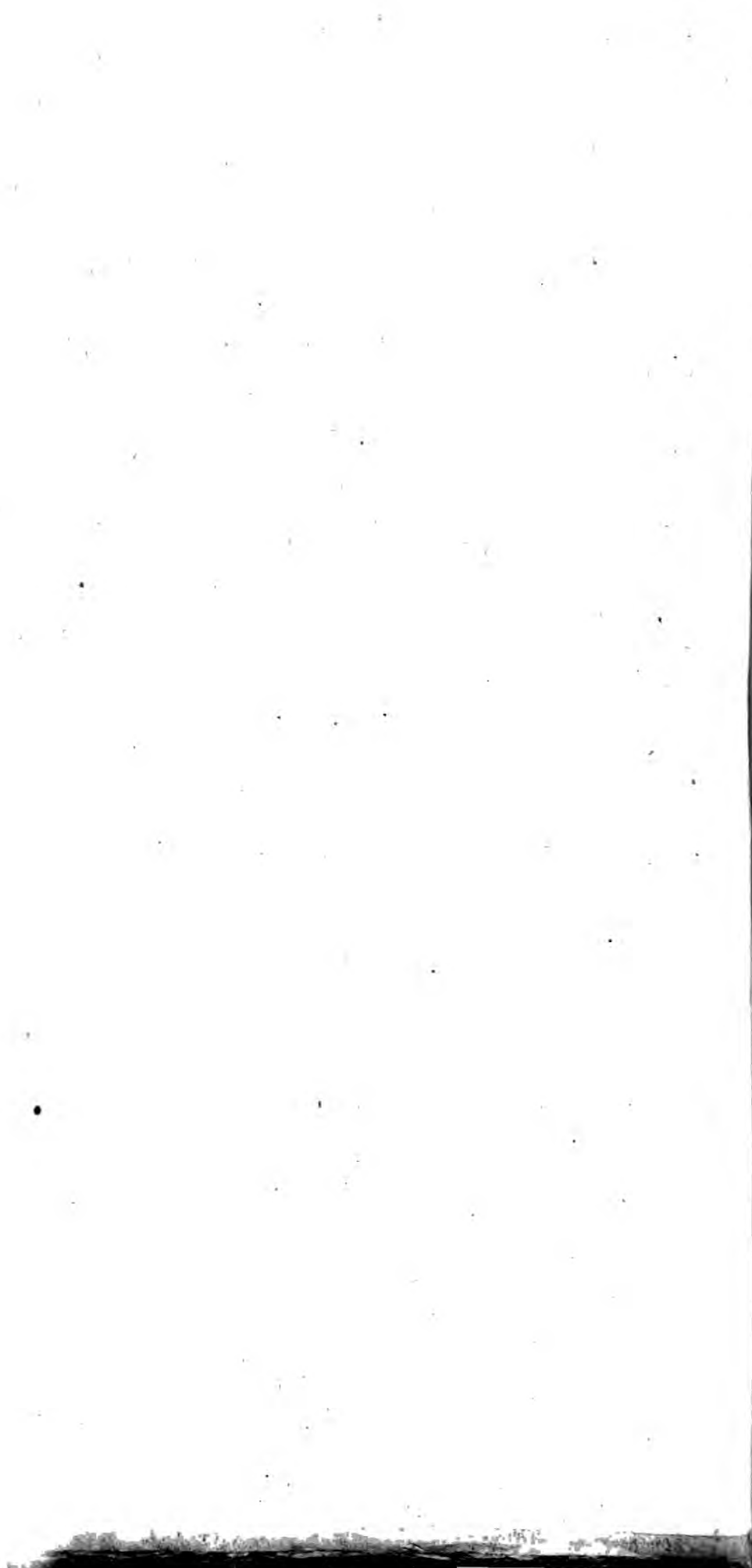
Do not
trim

MÜLLER - ①

OM AUTHENTIEN
AF SNORRES EDDA } ②

33

.

.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

